

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

**"Špiškové". Mikrosonda do života české
vlastenecké rodiny v období od první poloviny
19. století do konce první poloviny 20. století.**

Jan Špišek

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra historických věd

Studijní program Historické vědy

Studijní obor Obecné dějiny

Bakalářská práce

**"Špíškové". Mikrosonda do života české
vlastenecké rodiny v období od první poloviny
19. století do konce první poloviny 20. století.**

Jan Špíšek

Vedoucí práce:

Mgr. Filip Velímský, Ph.D.

Katedra historických věd

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2012

Prohlašuji, že jsem práci zpracoval(a) samostatně a použil(a) jen
uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2012

.....

Na tomto místě bych rád poděkoval vedoucímu své práce Mgr. Filipu Velímskému, Ph.D. Za jeho pomoc a rady, které mi poskytl při jejím zpracování.

OBSAH

ÚVOD	1
1 GENEZE RODU ŠPÍŠKŮ DO PRVNÍ POLOVINY 19. STOLETÍ ...	4
1.1 První evidování členové rodiny	4
1.2 Špiškové v Komně do 19. století	5
2 CHARAKTERISTIKA VYBRANÝCH ČLENŮ RODINY A POMĚRŮ VE KTERÝCH VYRŮSTALI	8
2.1 Jan Špišek (1806-1898) a Josef Špišek starší (1852-1893).....	8
2.2 Ferdinand Špišek (1877 - 1970).....	11
2.3 Leopold Špišek (1881 - 1939)	13
2.4 Richard Špišek (1884 – 1970).....	15
2.5 Josef Špišek mladší (1887 – 1960).....	17
3 REFLEXE DOBY	19
3.1 Začátek první světové války – 1914.....	19
3.2 Vznik Československa – 1918.....	23
3.3 Fungování Malé dohody – 1928	28
3.4 Mnichovská dohoda – 1938.....	32
3.5 Komunistický převrat – 1948.....	40
ZÁVĚR	45
SEZNAM POUŽITÝCH PRAMENŮ A LITERATURY	48
Prameny	48
Literatura.....	48
Elektronické zdroje.....	49
RESUMÉ	50
PŘÍLOHY	51

ÚVOD

Tématem této bakalářské práce je mikrosonda do české vlastenecké rodiny Špiškových a zejména významných členů rodiny v rámci první poloviny 20. století. Tato rodina se dá charakterizovat jako středostavovská, tedy třída živnostníků a podnikatelů.

Tuto práci jsem si vybral zejména z důvodu zajímavých životních zkušeností některých Špišků a také ze zájmu o jejich názory a dojmy na regionální a světové události, které je bezprostředně ovlivnily, nebo zaujaly. Velkou inspirací mi byly jejich úspěchy a píle, díky kterým se dokázali z nelehkých poměrů vypracovat na uznávané odborníky, ale také jsem měl tu možnost pozorovat jejich neúspěchy, které je buďto motivovaly k většímu odhodlání, nebo jim nenávratně podlomily kolena.

Pro tuto práci je důležité objasnit poměry, ze kterých tato rodina vzešla, proto se v první kapitole krátce zmíním o genezi této rodiny a pokusím se objasnit původ jména "*Špišek*". Ve druhé kapitole stručně charakterizují nejdůležitější členy rodiny Špiškovy, kterými byli Jan Špišek, Josef Špišek starší, Ferdinand Špišek, Leopold Špišek, Richard Špišek a Josef Špišek mladší.

Ve třetí kapitole, která bude nejobsáhlejší, bych se rád věnoval dopadu významných historických událostí, českých a světových dějin, na životní osudy příslušníků rodiny. Na základě studia odborné literatury, vybraných archivních pramenů a privátních narativních pramenů provedu analytickou sondu do života vybrané středostavovské rodiny. Ve své práci se pokusím postihnout zejména vzájemnou provazbu mezi osudy rodiny a obecnými a regionálními dějinami. Pro usnadnění uvedeného postupu budou s historickým kontextem konfrontováni především významní

příslušníci rodiny. Jako nejvhodnější pro provedení reflexe jsem si vybral roky 1914 (začátek první světové války), 1918 (vyhlášení samostatnosti Československé republiky), 1928 (fungování Malé dohody), 1938 (Mnichovská konference, Druhá republika) a 1948 (komunistický převrat v Československu),

Při psaní práce jsem se mohl opírat o některé specifické typy pramenů, jako je rozsáhlá pozůstalost a paměti Ferdinanda Špiška pod názvem "*Moje paměti a úvahy*"¹. Bohužel další soukromé spisy ostatních příslušníků rodiny byly v průběhu druhé poloviny dvacátého století ztraceny. Pro nastínění historického kontextu jsem využil sekundární literatury, která dle mého názoru, nejlépe popisuje dobu a události zpracovávaného období. Z prací zahraničních historiků byla pro mě přínosná zejména kniha anglického badatele Martina Gilberta, "*První světová válka*"², a kniha Margaret Macmillanové "*Mírotvorci*"³, které skvěle popisují, jak válečné období, tak následnou mírovou konferenci v Paříži. Z českých autorů jsem nejvíce vycházel z publikací autorů Zdeňka Sládka, konkrétně z knihy "*Malá dohoda*"⁴, a z knihy "*Osudové únorové dny*"⁵ od Václava Vebera.

Touto prací se snažím ukázat, jakým způsobem představitelé tehdejší české střední třídy hodnotili nejvýznamnější události v druhé polovině 19. a první polovině 20 století. Souběžně bych také rád přiblížil nejzajímavější osobnosti z řad rodiny Špiškovy, které žily a aktivně vystupovaly v tomto období. V této souvislosti se zmiňuji zejména o

¹Masarykův ústav a Archiv Akademie věd, Praha (dále MÚ AV ČR), fond B 187 (Ferdinand Špišek), *Moje paměti a úvahy*, 1850 - 1970, karton 1 , inventární číslo 1.

²GILBERT, Martin, *První světová válka* , Praha, 2005.

³MACMILLANOVÁ, Margaret, *Mírotvorci*, Praha , 2004.

⁴SLÁDEK, Zdeněk, *Malá dohoda 1919 – 1938*, Praha, 2000.

⁵VEBER, VÁCLAV, *Osudové únorové dny*, Praha , 2008.

životních osudech a postojích Ferdinanda Špíška, který se z příslušníků rodiny nejvíce zapojoval do politického dění nového československého státu. Na závěr bych chtěl shrnout získané poznatky o době, ve které tito lidé žili a ověřit si zda se mi podařilo dosáhnout vytyčených cílů.

Důležitou roli bude v této práci hrát využití některých pomocných věd historických. Zejména genealogie, paleografie a diplomatiky. Hlavní přílohou práce bude genealogicky zpracovaný rodokmen rodu.

1 GENEZE RODU ŠPÍŠKŮ DO PRVNÍ POLOVINY 19. STOLETÍ

1.1 První evidování členové rodiny

Jméno rodiny je odvozováno od města Spišská Stará, které se nachází na severním Slovensku na středním toku řeky Hornádu. Příímí předkové současných Špíšků se z této oblasti Horních Uher přestěhovali na Jižní Moravu v 16. století a úspěšně se usadili ve vsi Komňa.

Obec Komňa, se kterou jsou další osudy příslušníků rodiny Špíšků svázány, se nachází ve Zlínském kraji v okrese Uherské Hradiště. Leží v chráněné krajinné oblasti Bílých Karpat a jméno má podle potoka Koménky, který skrze ni protéká. První písemná zmínka o obci pochází již z roku 1261.⁶

V 16. století přišla do Komně rodina Segěšů, která získala úřad fojta.⁷ Díky tomuto postu měla tato rodina na světlovském panství mimořádné postavení. Komňanské fojtství vzniklo z bývalého poplužního dvora. Rodině Segešů bylo postoupeno v roce 1547.^{8 9}

S rodinou Segešů přišli i první písemnými prameny doložení Špíškové. Jako první je roku 1579 uváděn Jan Špíšek, který v tomto roce koupil komňanský mlýn. Ještě dříve údajně vlastnil mlýn v nedalekých

⁶Obec Komňa, Úvod, [cit. 2012-4-6].

UR <<http://www.komna.cz/index.php?nid=5297&lid=cs&oid=254818>>

⁷Fojt byl představitelem vesnice, nebo města, také se tomuto úřadu říkalo rychtář. (VYKOUPIIL, Libor, *Slovník Českých dějin*, Brno, 2000, str. 174).

⁸Rodina Segešů je obecně známá tím, že jejím příslušníkem byl biskup Jednoty bratrské, Jan Amos Komenský (1592 – 1670). V této souvislosti je pravděpodobné, že Špíškové byli také českobratrského vyznání a z tohoto důvodu opustili katolické Uhry.

⁹Moravský zemský archiv, Brno, fond G 320 (Ladislav Hosák), *IV Hradištský kraj*, karton 6, Inventární číslo 469, strana 156.

Luhačovicích, ale ten prodal. Jan Špíšek měl syna Matěje, který po svém otci převzal mlynářské řemeslo.¹⁰

Do poklidného života rodiny následně přinesly výraznější změnu až vpády uherských nájezdníků. V roce 1605 postihl Komňu, stejně jako další moravská města a vsi, vpád Bočkajovců,¹¹ při kterém došlo k velkým ztrátám na životech a majetku. Rodina Špíšků se stačila ukrýt a po skončení bojů převzala některé uvolněné polnosti. Konkrétně jeden čtvrtlán po starousedlické rodině Janových, kterou Bočkajovci povraždili. Je důležité podotknout, že za tyto zisky rodina částečně vděčila také Segešům, se kterými nadále udržovala dobré vztahy a těšila se tak jejich přízni a ochraně.^{12 13}

1.2 Špíškové v Komně do 19. století

Rodina Špíšků byla již na počátku 17. století napevno usazena v Komně. Díky majetkům a vykonávané profesi - mlynářskému povolání, měla, narozdíl od ostatních poddaných na Světlovském panství, lepší společenské postavení.¹⁴

¹⁰ŠPÍŠEK, Josef, *Rozvětvení rodu Špíškova v Komni na sklonku 17. a v 18. a 19. století*, opis (1960), privátní sbírka.

¹¹Roku 1604, vypuklo v Uhrách povstání proti Habsburkům, pod vedením Štěpána Bočkaje (1557 - 1606). Povstalci při něm obsadili celé východní Slovensko a vedli odtud výpravy do sousedních zemí, jako bylo Rakousko a Morava. (VYKOUPILO, Libor, *Slovník Českých dějin*, Brno, 2000, str. 478-479).

¹²ŠPÍŠEK, Josef, *Rozvětvení rodu Špíškova v Komni na sklonku 17. a v 18. a 19. století*, opis (1960), privátní sbírka.

¹³ŠPÍŠEK, Josef, *Rozvětvení rodu Špíškova v Komni na sklonku 17. a v 18. a 19. století*, opis (1960), privátní sbírka.

¹⁴MÚ AV ČR, Praha, fond B 187 (Ferdinand Špíšek), *Moje paměti a úvahy*, 1850 - 1970, karton 1, inventární číslo 1, strana 12.

Tuto pozici rodiny však záhy ohrozil poměrně závažný problém. Ve druhé generaci totiž došlo k tomu, že se dospělosti nedožil žádný z mužských potomků Matěje Špíška, po kterém zůstaly výhradně dcery. Vymření rodu po meči zabránil Martin Klas, který se do rodiny přiženil a přijal původní rodové jméno. Díky tomuto rozhodnutí se podařilo udržet celistvost majetků a kontinuitu rodiny. Matěj Špíšek se sňatkem svojí vnučky Kateřiny s Martinem Klasem patrně nesouhlasil, protože ženich byl z nižší společenské vrstvy.¹⁵

Samotné jméno Špíšek je v matrikách uváděno ve třech variantách, a to v latinské formě „*Sspissek*“, a v poněmčené formě „*Spichek*“. Evidentní je, že forma zápisu závisela na libovůli bojkovských matrikářů¹⁶ a jejich národnosti. Nejstarší dochovaný matriční zápis pochází z roku 1579, týká se Jana Špíška a používá latinskou transkripci jména.¹⁷ Stejnou variantu nalezneme také v Žampachových registrech,¹⁸ kde je takto zapsán opět Matěj Špíšek. V urbární knize z roku 1731¹⁹, jsou pravnuke Matěje Špíška, Petr (1670 – 1730) a jeho syn Jan (1701-1762), zapsáni jako vlastníci mlýna a čtvrtního gruntu už pod jménem „*Spischek*“. Rodové jméno v podobných mutacích používali také potomci dalších Matějových dcer a vnuček. Ti už obvykle nepracovali v mlýně, ale v obci jako ševci, či zvěrokleštiči, protože tato řemesla mělo v Komně

¹⁵Špíšek, *Moje paměti a úvahy*, str. 12.

¹⁶Bojkovice se nacházejí nedaleko Komně. Jejich matrikáři, včetně bojkovických obyvatel, zapisovali i komňanské obyvatele.

¹⁷Tak to alespoň uvádí Josef Špíšek. Při mém opakovaném průzkumu se nepodařilo matriku s údajem dohledat.

¹⁸ŠPÍŠEK, Ferdinand, *Rod Špíšků od druhé polovice 19.století až do doby přítomné*, 1944, privátní sbírka.

¹⁹ŠPÍŠEK, Ferdinand, *Rod Špíšků od druhé polovice 19.století až do doby přítomné*, 1944, privátní sbírka.

svou tradici.²⁰ K ustálení podoby jména na současnou variantu „Špíšek“ došlo až za Jana Špíška²¹ v první polovině 19. století.²²

Majetkové poměry rodiny se až do konce 18. století výrazně nezměnily. Špíškoví nadále drželi mlýn v domě č.p. 117 a k němu příslušející polnosti v Komně.

²⁰Špíšek, *Moje paměti a úvahy*, str. 14.

²¹Jan Špíšek (1806 – 1898), viz. Kapitola 2.1.

²²ŠPÍŠEK, Josef, *Rozvětvení rodu Špíškova v Komni na sklonku 17. a v 18. a 19. století*, opis (1960), privátní sbírka.

2 CHARAKTERISTIKA VYBRANÝCH ČLENŮ RODINY A POMĚRŮ VE KTERÝCH VYRŮSTALI

2.1 Jan Špíšek (1806-1898) a Josef Špíšek starší (1852-1893)

Před tím, než přistoupíme k popisu toho, jakým způsobem příslušníci rodiny Špíšků reflektovali významné dějinné události, je nezbytné si přiblížit hospodářské poměry a společenské prostředí ze kterého vzešli. Pro následující kapitolu, mapující osudy rodiny v průběhu 19. století, mají klíčový význam především dva mužští příslušníci rodu, a sice Jan Špíšek (1806-1898) a jeho syn Josef (1852-1893).

Jan Špíšek se narodil v roce 1806, Martinu Špíškovi (1783–1845) a Rosině Suré, jako jejich třetí dítě. Byl gramotný, obhospodařoval rodinný mlýn a disponoval i dalšími majetky. V obci patřil mezi nejvíce movité obyvatele. Na základě svého majetkového postavení a společenské prestiže byl po čase zvolen za starostu obce. Tento úřad pak zastával po dobu devatenácti let. V době svého úřadu starosty inicioval vybudování komňanské školy. Současně byl písmákem - samoukem²³ a věnoval se psaní komňanské kroniky.²⁴

Roku 1834 si Jan Špíšek vzal za manželku Annu Navrátilovou, s níž měl postupně celkem devět dětí, z nichž se osm dožilo dospělosti. *"Jest též příznačné pro děti Janovy, že ani jedno z nich nebylo negramotné nebo analfabetické, ačkoliv duševně rostly v létechšedesátých, kdy obecná škola na slováckých dědinkách byla*

²³Písmák – označení pro laické znalce bible, kteří neprošli systematickým vzděláním. Zároveň bylo častým jevem, že písmák pro svou obec sepisoval kroniku. (ABRAHÁMOVÁ, Jitka, a kol., *Všeobecná encyklopedie*, 3. díl, Praha, 1997, str. 483)

²⁴Špíšek, *Moje paměti a úvahy*, str. 19.

ještě, jako i jinde, ve stádiu celkem primitivním".²⁵ Jan vychovával své potomky přísně, na základě vlastní zkušenosti pak kladl důraz zejména na jejich školní vzdělávání.²⁶

Josef Špíšek (1852-1893) byl Janovým čtvrtým potomkem a v pořadí třetím synem. Protože nemohl zdědit rodinný mlýn, který získal jeho starší bratr František (1846-1907), vyučil se jako švec. Několik let působil ve Znojmě, kde se naučil německy a získal také určité obchodní zkušenosti. Po návratu do Komně se oženil s Františkou Trudákovou, se kterou měl jedenáct dětí, z nichž se osm dožilo dospělosti. V obci si Josef zřídil malý obchod se smíšeným zbožím. Jeho živnost prosperovala, také proto, že se dokázal domluvit s německy mluvícími židovskými obchodníky z Uherského Brodu, a dokázal si s nimi sjednat výhodnější podmínky a ceny.²⁷

Doma si Josef postupně budoval malou soukromou knihovničku, odebíral české a německé noviny, které pak půjčoval místnímu obyvatelstvu. Ve volných chvílích se věnoval hudbě, hrál na housle. Byl ale také činný v obecní správě, působil po několik let v komňanském zastupitelstvu. Svě děti vychovával stejně jako jeho otec, vštěpoval jim pečlivost a nabádal je k průbojnosti, podporoval jejich vzdělávání. Josef byl věřící, stejně jako všichni v Komně a hlásil se ke katolické církvi. Nebyl ale tak zapáleným křesťanem jako jeho žena Františka, která vedla k pobožnosti od útlého věku i jejich děti. Josef byl hrdý na svou práci, a na to, co se mu podařilo v životě dosáhnout. Jeho vzdělání a úspěchy, ale

²⁵ŠPÍŠEK, Ferdinand, *Rod Špíšků od druhé polovice 19. století až do doby přítomné*, 1944, privátní sbírka.

²⁶ŠPÍŠEK, Ferdinand, *Rod Špíšků od druhé polovice 19. století až do doby přítomné*, 1944, privátní sbírka.

²⁷ŠPÍŠEK, Ferdinand, *Rod Špíšků od druhé polovice 19. století až do doby přítomné*, 1944, privátní sbírka.

občas vyvolávaly spory s ostatními obyvateli obce. Rozdmíšky, ohledně způsobu výchovy svých dětí míval také s místním učitelem.²⁸

Důraz, který rodina Špíšků kladla na vzdělávání svých dětí, je dobře patrný na příkladu dvou vnuků Jana Špíška, na Ferdinandovi (1877-1970) a Františkovi (1877-1927), kteří se jako vůbec první z obce dostali na středoškolská studia na gymnázium v Uherském Brodě a následně také na vysoké školy.²⁹

Z rozvětvené rodiny tyto dva průkopníky následně následovali jejich mladší sourozenci a příbuzní. Rodina byla poměrně rozvětvená a Špíškové, kteří nebyli mlynáři a vybrali si jiné řemeslo, většinou zůstávali v Komně, kde drželi při sobě. Za nepsanou hlavu rodiny byl považován nejstarší z mužských sourozenců, který udržoval tradici mlynářského povolání. Za ním se ostatní členové rodiny obraceli pro radu, jaké vzdělání by měly jednotlivé děti absolvovat, a žádali u něj o půjčky na tato studia. Finální rozhodnutí, ale bylo čistě na hlavě rodiny, který si pozval dítě na osobní pohovor a sám posoudil zda má požadované nadání a stojí za finanční investici. Může to vypadat chladnokrevně, ale moravské Slovácko nebylo v druhé polovině 19. století prosperující oblastí a poslat potomka na vyšší školy mohli jen zámožnější lidé.^{30 31}

²⁸Špíšek, *Moje paměti a úvahy* str. 21 – 22.

²⁹ŠPÍŠEK, Ferdinand, *Rod Špíšků od druhé polovice 19.století až do doby přítomné*, 1944, privátní sbírka.

³⁰ŠPÍŠEK, Ferdinand, *Rod Špíšků od druhé polovice 19.století až do doby přítomné*, 1944, privátní sbírka

³¹Špíšek, *Moje paměti a úvahy*, str. 28

2.2 Ferdinand Špíšek (1877 - 1970)

Byl nejstarším synem Josefa Špíška.³² Ferdinand se narodil jako druhorozený v roce 1877 v Komně. Po rodičích přejal katolickou víru, ale měl k ní spíše laxní postoj. Zásahu na tom měl především jeho první učitel náboženství, který byl fanatickým katolíkem a nesnášel Ferdinandova otce. *"Otec byl vzdělaný, sebevědomý člověk, který před vrchností neohýbal hřbet, to sebevědomí nezamlouvalo se mému učiteli a jméno Špíšek se netěšilo zvláštním sympatiím ve škole."*³³

V roce 1889 odešel Ferdinand studovat na klasické gymnázium v Uherském Hradišti. Po středoškolských studiích nastoupil na Filozofickou fakultu Univerzity Karlovy v Praze. Zde se věnoval filologii, literatuře a filozofii. V průběhu pražských studií se mimo jiné seznámil s univerzitním profesorem Františkem Drtinou,³⁴ který si jej zapamatoval jako nadaného studenta a po první světové válce mu nabídl práci na ministerstvu školství a národní osvěty. Od roku 1900 působil Ferdinand jako suplent v Kolíně na dvouleté obchodní škole. V roce 1903 přešel na gymnázium v Olomouci, kde již začal vyučovat jako řádný středoškolský profesor. Zde se také seznámil s Ludmilou Smyčkovou, kterou posléze pojal za manželku. V letech 1907 až 1908 Ferdinand Olomouc dočasně opustil. Důvodem k přerušení učitelské dráhy byl návrat na vysokoškolská studia. Ferdinandovi se podařilo dostat na prestižní pařížskou Sorbonnu, kde pokračoval ve svých filologických studiích. Po návratu z Francie začal vyučovat na pražském gymnáziu v Křemencově ulici, kde ho také zastihlo vypuknutí první světové války.³⁵

³²Josef Špíšek – viz. kapitola 2.1

³³Špíšek, *Moje paměti a úvahy*, str. 22

³⁴František Drtina (1861 – 1925) – Filozof, vysokoškolský profesor. Mezi lety (1918 – 1920) zastával úřad tajemníka ministerstva školství a národní osvěty.

³⁵ŠPÍŠEK, Ferdinand, *Rod Špíšků od druhé polovice 19. století až do doby přítomné*, 1944

Začátkem roku 1919, po skončení svojí diplomatické mise na Pařížské mírové konferenci, se Ferdinand vrátil do Prahy. Zde byl povolán na ministerstvo školství a národní osvěty, kde se podílel na formování československého středoškolského systému. Půl roku nato, v únoru 1920, byl Ferdinand pověřen, aby v rámci ministerstva školství vytvořil a zorganizoval samostatné oddělení, které by se věnovalo mezinárodní spolupráci na poli středoškolského a vysokoškolského vzdělávání. Po desetileté práci se Ferdinandovi a dalším spolupracovníkům podařilo vytvořit plně funkční odbor, „*Školské a kulturní styky s cizinou*“, o čtyřech velkých odděleních. V tomto tělese byly zorganizovány a vývojově uskutečňovány školské a kulturní styky se všemi evropskými, ale i zámořskými státy. V roce 1932 byla Ferdinandovi svěřena správa všech středních škol v Československé republice. Následně byl také jmenován sekčním šéfem. *"A za úspěšnou, namáhavou práci na poli školských a kulturních styků s cizinou dostalo se mu uznání a vysokých vyznamenání velikých evropských států, Bulharska, Francie, Itálie, Polska, Rumunska, Jugoslávie aj."*³⁶

V roce 1937 odešel Ferdinand do penze. O dva roky později, v roce 1939, po smrti mladšího bratra Leopolda, se na základě jeho posledního přání a po souhlasné volbě akcionářů Hornosňanských cementáren a kamenolomů, stal předsedou správní rady, ve které působil až do roku 1946. Zbytek života byl na penzi. Do své smrti v roce 1970 se již nezapojoval do politického ani kulturního dění.

Ferdinand se aktivně věnoval psaní odborné literatury. Jeho hlavním spisem jsou třídílné „*Moderní jazyky a jejich metody ve Francii*“ z roku 1914. K tomuto spisu se řadí komentované texty z francouzských moderních klasiků, které mají 5 svazků, pod názvem „*Choix de prose et*

³⁶ŠPÍŠEK, Ferdinand, *Rod Špíšků od druhé polovice 19. století až do doby přítomné*, 1944, privátní sbírka

de poésie du XIX. Siécle". Ferdinand také vydal 24 ročníků literárního časopisu z moderní francouzské literatury „*Le petit journal de Prague*“³⁷, který vydával se svojí ženou od roku 1913. Tento časopis vedl Ferdinand Špíšek do roku 1949, kdy byl vyzván, aby vydávání časopisu přenechal Státnímu nakladatelství v Praze. K literárním studiím a článkům se také řadí četné studie pedagogicko-didaktické, uveřejněné v různých odborných časopisech, které uzavírají jeho rozsáhlou literární činnost.³⁸

2.3 Leopold Špíšek (1881 - 1939)

Byl čtvrtým synem Josefa Špíška³⁹ a bratrem Ferdinanda Špíška. Leopoldova výchova byla v podstatě stejná jako u jeho staršího bratra Ferdinanda, jen kvůli jeho tělesné konstituci nemusel vykonávat těžké práce. I Leopold byl mimořádně studijně nadaný. Jeho otec Josef sehnal, za pomoci bratra Františka, dostatek financí na začátek Leopoldových studií.⁴⁰

Ve dvanácti letech se Leopold odebral do Uherského Hradiště, aby tam studoval na gymnáziu, obdobně jako jeho bratr Ferdinand.⁴¹ V šestém ročníku vážně onemocněl, zápallem plic, a proto na radu lékařů pokračoval ve studiích na gymnáziu v Rychnově nad Kněžnou, kde současně podstupoval rekonvalescenci. Po úspěšném ukončení gymnázia se zapsal na Právnickou fakultu Univerzity Karlovy v Praze. Po dokončení právnických studií se věnoval advokátní koncipientské praxi v Olomouci. Pracoval v advokátní kanceláři JUDr. Žáčka, tehdejšího ministra v rakouské vládě, později v advokátní kanceláři JUDr. Smrčky

³⁷Jedná se o časopis, který se zabýval moderní francouzskou kulturou, literaturou a uměním

³⁸Špíšek, *Moje paměti a úvahy*, str. 267

³⁹Dva starší bratři Alois (1879) a Josef (1880) zemřeli v roce svého narození.

⁴⁰Špíšek, *Moje paměti a úvahy*, str. 251

⁴¹Ferdinand nezatěžoval rodinu finančně, přivydělával si například doučováním jiných spolužáků.

v Olomouci, dále u JUDr. Perka v Prostějově, známého politika a posléze u JUDr. Hirsche v Praze. Po skončení advokátní koncipientské praxe se usadil, jako advokát, ve Valašských Kloboucích, kde pojal za manželku Ludmilu Skalákovou, s níž měl čtyři děti. Začátek první světové války mu znemožnil vykonávat jeho povolání, musel totiž nastoupit do armády. Léta vojenské služby nijak nepomohla jeho už tak nalomenému zdraví.⁴²

Po skončení války se nevěnoval jen práci ve své kanceláři, ale také rozvinul rozsáhlou kulturní a hospodářskou činnost ve svém působišti a okolí. Ve Valašských Kloboucích založil Okresní hospodářskou záložnu. Podařilo se mu pomocí osobních investic pozvednout zanedbaný pivovar v Brumově a vytvořit z něj velký průmyslový podnik.⁴³

Největší životní dílo však vybuodoval společně se svými bratry, Richardem (1884–1970) a Josefem (1887–1960). Jednalo se o kamenolomy v oblasti Nezdenic. Kamenolomy vznikly v roce 1911, ale neprosperovaly, jak bratři doufali. Zanedlouho se museli smířit s faktem, že své dílo budou nuceni zavřít. Leopold se mimo jiné začal opět věnovat právníčině. Shodou náhod prokázal právnícké služby velkostatkáři na moravsko-slovenské hranici. Tento velkostatkář nabídl Leopoldovi místo honoráře dva zalesněné kopce v Horním Srní na Slovensku a Leopold oba kopce, ačkoliv se jevily spíše jako problematický objekt, přijal. Leopoldův bratr Richard následně zjistil, že se v útrobách kopců nacházela hmota, která se hodila k výrobě cementu. Takto v roce 1931 vznikl podnik *Hornosrňanské cementárny a kamenolomy a.s. v Horním Srní*, které zaplatily dluhy vzniklé v Nezdenických kamenolomech.

⁴²ŠPÍŠEK, Ferdinand, *Rod Špíšků od druhé polovice 19. století až do doby přítomné*, 1944, privátní sbírka.

⁴³Špíšek, *Moje paměti a úvahy*, str. 251.

Leopold zde zastával pozici ředitele do té doby, než v roce 1939 zemřel.^{44 45}

2.4 Richard Špíšek (1884 – 1970)

Richard Špíšek byl pátým synem Josefa Špíška. Pro rodinu bylo už takřka nemožné sehnat dostatek peněz na Richardovo další vzdělávání. To bylo zapříčiněno především smrtí jeho otce Josefa a přestěhováním rodiny do Přečkovic, které jsou vzdálené od Komně jen deset kilometrů. Z financí, získaných prodejem maloobchodu v Komně, zakoupila rodina malou polnost. Do čtrnácti let pracoval Richard jako kočí nebo pracoval na poli.⁴⁶

Za podpory dvou starších bratrů Ferdinanda a Leopolda a také díky půjčce od pohodného⁴⁷ z Uherského Brodu bylo Richardovi, ve čtrnácti letech, umožněno opožděně nastoupit na reálné gymnázium v Uherském Hradišti. Po maturitní zkoušce pokračoval ve studiích na Vysoké škole technické v Praze, v oboru kulturního inženýrství. Po dokončení vysokoškolských studií působil téměř 20 let na Zemském výboru v Brně⁴⁸ jako geolog. Zde vytvořil rozsáhlé oddělení pedologie s moderně

⁴⁴ŠPÍŠEK, Ferdinand, *Rod Špíšků od druhé polovice 19. století až do doby přítomné*, 1944, privátní sbírka.

⁴⁵Špíšek, *Moje paměti a úvahy*, str. 251

⁴⁶ŠPÍŠEK, Ferdinand, *Rod Špíšků od druhé polovice 19. století až do doby přítomné*, 1944, privátní sbírka.

⁴⁷Pohodnictví – Jedná se o zaniklé řemeslo, které se zabývalo likvidací těl uhynulých domácích zvířat a odchyty toulavých domácích zvířat. (ABRAHÁMOVÁ, Jitka, a kol., *Všeobecná encyklopedie*, 3. díl, Praha, 1997, str. 646)

⁴⁸Zemské výbory sloužily v letech 1861 až 1918 jako úřady pro územní samosprávu v zemích Rakousko-Uherska (VYKOUPIIL, Libor, *Slovník českých dějin*, Brno, 2000, str. 174)

vybavenými laboratořemi a stal se tak zakladatelem pedologického výzkumu a odborných průzkumů půd na Moravě.⁴⁹

Richard byl narozdíl od ostatních bratrů temperamentnější a prudké povahy. *"Proto vystoupil ze služeb Zemského výboru a vrhl se celou svojí energií s bratrem Leopoldem a Josefem na oblast průmyslu a obchodu. Na tomto poli mu neobyčejně prospívala jeho odborná studia a praktické práce pedologické. Vedly ho přímo ke zkoumáním geologickým, z nichž za vynikající spolupráce bratra Josefa vyplynulo také studium horních vyvřelin čedičového a andesitového útvaru v okolí Nezdenic. Tyto práce vedly později ke zkoumání geologického terénu v Horním Srní na Slovensku. Studium jeho složení a jakosti – po vědeckém zkoumání zahraničních a domácích odborníků – vedly dále k závěru že z terénních hmot lze vyráběti prvotřídní cement"*⁵⁰

Richard inicioval a zorganizoval zakoupení rozsáhlých pozemků na Moravě a západním Slovensku. Potřebný kapitál dodal jeho bratr Leopold, který následně také zastával vůdčí roli ve vedení podniku, protože Richard neměl nadání pro administrativní práci. V rámci spolupráce se svými bratry, Josefem⁵¹ a Leopoldem, pracoval Richard jako odborník na geologii. Jeho manželkou byla Anna Zemanová, se kterou měl jednoho syna. Richard zemřel ve stejném roce jako jeho bratr Ferdinand.⁵²

⁴⁹ŠPÍŠEK, Ferdinand, *Rod Špíšků od druhé polovice 19. století až do doby přítomné*, 1944, privátní sbírka

⁵⁰ŠPÍŠEK, Ferdinand, *Rod Špíšků od druhé polovice 19. století až do doby přítomné*, 1944, privátní sbírka.

⁵¹Josef Špíšek (1887 – 1860) viz. Kapitola 2.5.

⁵²ŠPÍŠEK, Ferdinand, *Rod Špíšků od druhé polovice 19. století až do doby přítomné*, 1944, privátní sbírka.

2.5 Josef Špišek mladší (1887 – 1960)

Josef Špišek mladší byl nejmladším Josefovým synem. Josef se povahou nejvíce podobal svému bratru Leopoldovi, o jeho výchovu se starala starší sestra Josefa Špišková (1875 – 1964) a také starší bratr Richard. V době, kdy Richard odešel na studia do Uherského Hradiště, se Josefa provdala za přečkovického učitele Jana Šimoníka. Ten finančně podpořil Josefova studia. Josef nebyl tak průbojný jako jeho bratři. Na jeho charakteru se podepsala spíše výchova jeho sestry, než jejich otce, jak tomu bylo u jeho tří starších bratrů.⁵³

Nastoupil na středoškolská studia v Uherském Brodě. Po skončení středoškolských studií se odebral do Prahy, kde studoval na Vysoké škole technické obor kulturního inženýrství. Po dosažení inženýrského titulu, působil krátkou dobu na Slovensku. Na radu starších bratrů, Leopolda a Richarda, opustil své místo a nastoupil do rodinou vlastněných Nezdenických kamenolomů. Oženil se s Gabrielou Trudákovou a měl s ní tři děti. Uherskobrodský kraj, především nezdenické okolí se stalo kolébkou průmyslu bratří Špišků. Novým domovem celé rodiny z Josefovy větve se stal Nezdenický zámeček.⁵⁴

Přežití Nezdenických kamenolomů za první světové války záviselo na Josefovi, protože jeho dva starší bratři museli nastoupit vojenskou službu. Kamenolomy v období první Republiky nevynášely tolik, v kolik Špiškové doufali.⁵⁵

⁵³Špišek, *Moje paměti a úvahy*, str. 37.

⁵⁴ŠPIŠEK, Ferdinand, *Rod Špišků od druhé polovice 19. století až do doby přítomné*, 1944, privátní sbírka

⁵⁵Špišek, *Moje paměti a úvahy*, str. 37 - 39

Josef se v rámci rodinného podniku, stejně jako bratr Richard, věnoval provádění geologických průzkumů. Přestože neměl zdaleka takové organizační schopnosti, jako jeho starší bratr Leopold, dokázal se ve vypjatých okamžicích o podnik postarat. Po odstoupení dalšího bratra Ferdinanda z pozice ředitele, v roce 1946, se ujal vedení celého podniku. V jeho čele stál necelé dva roky, protože v roce 1948, v rámci znárodnění průmyslových podniků, rodina o svůj podnik přišla. Josef žil až do své smrti, v roce 1960, z nepatrného měsíčního důchodu a z podpory svého bratra Ferdinanda.⁵⁶

⁵⁶Tamtéž, str. 37 - 39

3 REFLEXE DOBY

3.1 Začátek první světové války – 1914

Roku 1914 stanulo Rakousko–Uhersko po boku Německého císařství ve válce s Francií, Velkou Británií a Ruskem. Tyto světové velmoci byly seskupeny ve dvou zneprátelených aliancích, do Trojdohody⁵⁷ a Trojspolku⁵⁸. Diplomatická jednání mezi velmocemi postupně selhala poté, co byl 28. června 1914 následník rakousko–uherského trůnu, František Ferdinand d'Este (1863-1914), v Sarajevu zastřelen srbským atentátníkem. Rakousko–Uhersko považovalo atentát na následníka za Srbskou agresi a vyslalo jeho vládě nepřijatelná ultimáta, která narušovala suverenitu Srbska. Srbsko tato ultimáta nepřijalo a spor vyústil v ozbrojený střet, který do války dominovým efektem přivedl ostatní evropské mocnosti. 28. července vyhlásilo Rakousko-Uhersko Srbsku válku.^{59 60}

Rakousko-Uhersko bylo mnohonárodnostním státem, který se soustředil na udržování rovnováhy mezi početnými menšinami a oproti ostatním velmocím byl nestabilní. V Rakousko-Uhersku vládl od roku 1848 František Josef I. (1830-1916), ten byl „*ve snaze o vyrovnání svářících se požadavků Němců a Maďarů, v roce 1867, jmenován rakouským císařem a uherským králem. V rakouské části c. a k. monarchie bylo zavedeno komplikované parlamentní zřízení, jehož cílem*

⁵⁷Vznikla na základě trojitě dohody mezi Velkou Británií, Francií a Ruskem.(GILBERT, Martin, *První světová válka*, Praha, 2005, str. 31-32).

⁵⁸Vznikl na základě smluv mezi Rakousko-Uherskem, Německým císařstvím a Itálií. Itálie však do války nevstoupila na straně Trojspolku. (GILBERT, Martin, *První světová válka*, Praha, 2005, str. 31-32).

⁵⁹GILBERT, Martin, *První světová válka*, Praha, 2005, str. 27 – 46.

⁶⁰Tamtéž, str. 52 – 70.

bylo zajistit všem menšinám určité zastoupení v zákonodárném sboru. Avšak i snaha Habsburků, aby se nic neměnilo a nenarušilo, narážela na nutnost udržet na uzdě jediný stát, který na jihu dráždil rakouskou vládu, jímž bylo neustále sílící (alespoň jak se zdálo) Srbsko.^{61 62}

Ferdinandu Špíškovi bylo v době vypuknutí války 37 let a byl zaměstnán jako středoškolský profesor na reálném gymnáziu v Křemencově ulici.⁶³ Velké soustátí pro něj bylo vlastí, která měla pouze drobné chyby. Ferdinand se konkrétně zmiňuje, že jeho rodná Morava byla jen zdrojem levné rakouské pracovní síly. S českým vlastenectvím se Ferdinand poprvé setkal už na středoškolských studiích, ale aktivně se k němu prozatím nepřidal.⁶⁴

Vysoká škola a studia v Praze přivedla Ferdinanda Špíška mezi české intelektuály a do vlasteneckých spolků. Studium francouzštiny, a studiem na pařížské Sorbonně, postupně získával stále větší sympatie k Francii, což se následně promítlo i do jeho reflexe vypuknutí války a hodnocení prvních válečných let. Ferdinand v tomto období již tajně doufal ve vítězství Francie, a jejích spojenců, a přestal být loajální vůči Rakousko–Uhersku, které společně s Německem považoval za viníky války. *"Vlastním inspirátorem války byl německý císař Vilém II. Nastala doba velikého fysického a duševního utrpení národů, kdy člověk byl hnán "na pole cti", umíral a hynul za vlast-macechu."*^{65 66}

⁶¹GILBERT, Martin, *První světová válka*, Praha, 2005, str. 31.

⁶²Tamtéž, str. 27 – 46.

⁶³Gymnázium v této ulici sídlilo do roku 1949, kdy bylo zrušeno. Nyní se na jeho místě nachází Masarykova střední škola chemická.

⁶⁴Špíšek, *Moje paměti a úvahy*, str. 108.

⁶⁵Tamtéž, str. 104.

⁶⁶Tamtéž, str. 104.

Francii považoval Ferdinand za stát, který může pomoci českému národu vytvořit samostatný stát. To dokládá například záznam rozhovoru, který vedl v této době s kolegou Františkem Flajšhansem. "*Srazil jsem se s kolegou Flajšhansem několikrát v době gigantického zápasu o Verdun, kdy běželo nejen o osud Francie, nýbrž zároveň o osud naší vlasti*"⁶⁷

Zmíněný obrat v postojích Ferdinanda Špíška zapříčinily také perzekuce českého národa, se kterými se opakovaně setkával. Například cenzura českého tisku, omezování chodu politických stran a činnosti představitelů českého veřejného života, jako byli například Karel Kramář (1860–1937), nebo Alois Rašín (1867–1923). Další příčinnou byly také odchody rodinných příslušníků, blízkých spolupracovníků a studentů do vojenské služby, které nesl Ferdinand nelibě. Zprávy, že někteří z nich na frontě padli, utvrzovaly Ferdinandův protirakouský postoj a posilovaly v něm přesvědčení, že by Čechům bylo lépe ve vlastním státě. Sám Ferdinand byl v průběhu války několikrát předvolán k tzv. "*musterunkům*", u kterých měl být shledán, zda je schopný vojenské služby. Ferdinand se zmiňuje, že byl díky správným známostem a také díky nervové chorobě „*Chorea minor*”,⁶⁸ u posledního odvodu, vojenské služby zproštěn nadobro. Podle Ferdinanda tomu napomohla i skutečnost, že uvedl své povolání vyučujícího filologie a francouzské literatury. Úředník, který ten den byl přítomen ve službě, naštěstí považoval všechny učitele a profesory za nejhorší možné adepty na vojáky. Takže Ferdinand nakonec nemusel narukovat.⁶⁹

Názory Ferdinanda Špíška na politiku Rakousko-Uherska vůči českým zemím byly podobné jako u dalších příslušníků tehdejší české

⁶⁷Špíšek, *Moje paměti a úvahy*, str. 88.

⁶⁸Chorea Minor - Také tanec Sv. Víta, posunčina. Nervová choroba charakteristická mimovolnými, šubavými pohyby.(KÁBRT, Jan, VALACH, Vladislav, *Stručný lékařský slovník*, Praha, 1988, str. 138)

⁶⁹Špíšek, *Moje paměti a úvahy*, str 92.

společnosti. Historik Václav Makrlík tento postoj charakterizuje takto: *"Rakouské impérium se dopustilo politické chyby, které se dopouštěly a doposud dopouštějí všechny režimy a státy, domnívající se, že násilím lze řešit národnostní problémy. Důsledkem takového řešení je nestabilita, která se v případě nejčernějšího scénáře může snadno změnit v ozbrojený střet, končící často čímsi blížícím se genocidě. Základní podmínkou jakékoliv mezinárodní natož nadnárodní integrace je totiž dobrovolnost subjektů, souhlas obou nebo všech zúčastněných stran s touto integrací."*⁷⁰ Mnozí čeští intelektuálové spatřovali možnost na nezávislost českého národa spíše na východě v carském Rusku, nežli ve Francii, jak doufal Ferdinand Špišek. Ke změně tohoto postoje došlo na sklonku roku 1917 po bolševické revoluci a vypuknutí občanské války.⁷¹

Ferdinand sám hodnotil změny v tehdejším Rusku kladně. V revoluci viděl podkopání autority monarchie, včetně té rakousko-uherské. Ve svých poznámkách o tom Ferdinand Špišek konkrétně píše takto: *"V březnu 1917 vypukla revoluce v Rusku, otřásla silně základy Rakouska, které pozdě uvědomilo si situaci, Pád carismu pro staleté křivdy páchané na ruském mužikovi a dělníkovi, nepořádek ve státní a vojenské správě, korupce, špionáž, která se rozbujela na nejvyšších místech, afera Rasputinova, jemuž se klaněla nejen carevna, bývalému koňskému handlíři, car a celá carská rodina zbavila ji jednou pro vždy úcty. To vše vtisklo smrtící zbraň do rukou mladého šlechtice, který sprovodil ze světa zpustlého podvodníka. A ta rána byla slyšena také v Rakousku. Tomu Rakousko porozumělo a začalo lézt ke kříži."*⁷² Názory Ferdinanda Špiška byly z dnešního pohledu v řadě ohledů naivní. Vzhledem k minimu ověřených informací Ferdinand Špišek velmi často přesně nechápal, co se vlastně v Rusku dělo. Konkrétnější informace se mu podařilo získat až

⁷⁰MAKRLÍK, Václav, *Češi a Evropa*, Praha, 2007, str. 63.

⁷¹KLÍMEK, Antonín, *Jak se dělal mír roku 1919*, Praha 1989. str. 23.

⁷²Špišek, *Moje paměti a úvahy*, str. 114

bezprostředně po válce od vracejících se vojáků a legionářů. Od nich se dověděl o všeobecné bídě ruského člověka, anarchii a nezřízenému násilí, které sebou bolševická revoluce přinesla.⁷³

3.2 Vznik Československa – 1918

Roku 1918 probíhala již čtvrtým rokem válka, která postupně ničila ekonomiku válčících stran a vyžádala si bezpočet životů, jak vojenských, tak civilních. Její krutost se odráží i na využívání nových technologií, kterými byly například bojové plyny. Nebo při zákopové válce, kde si pár metrů dobitého území vyžádalo tisíce životů. V posledním roce války již Centrální mocnosti nemohly odolávat tlaku Dohody, navíc začal nabývat na intenzitě rozklad těchto říší. Německo bylo vytlačováno z území Francie a Belgie. Rakousko–Uhersko se stáhlo ze Srbska a Italové jej zatlačovali na Jižní frontě. Zhroucení pokračovalo 28. října, když Rakousko–Uhersko žádalo spojence o příměří. V Německu se šířily námořní vzpoury a v Berlíně požadovali socialističtí poslanci abdikaci německého císaře Viléma II. (1859 – 1941), ten se nakonec podvolil a abdikoval. Německo vyslalo delegaci do Compiègne a 11. listopadu tato delegace podepsala poslední podmínky míru. "*V Den příměří, 11. listopadu 1918, zůstalo Rakousko bez císařství a Německo bez císaře.*"⁷⁴ Z rozdrobeného Rakousko–Uherska vzniklo také Československo, jehož prvním prezidentem se stal Tomáš Garrigue Masaryk (1850–1937). Tento nový stát vznikl sloučením Čech, Moravy, Slovenska a Podkarpatské Rusi. Svou nezávislost vyhlásil 28. října 1918. První světová válka skončila, ale mír se dohodl až roku 1919 na pařížské mírové konferenci.^{75 76}

⁷³Tamtéž, str. 116 a 285

⁷⁴GILBERT, Martin, *První světová válka*, Praha, 2005, str. 662

⁷⁵Tamtéž, str. 632, 653.

⁷⁶ HOTMAR, Josef, *Zrození republiky*, Brno, 2005, str. 316.

Dne 13. dubna 1918 se ve Smetanově síni Obecního domu v Praze sešlo shromáždění přibližně 6000 lidí, většinou zástupců české samosprávy, poslanci, ale také představitelé české vědy, školství a kulturního života. Jednalo se o Národní manifestace, kde vrcholem bylo čtení přísahy spisovatelem Aloisem Jiráskem (1851-1930). V přísaze se slibovala věrnost budoucímu Československému státu. Ferdinand se také zmínil o dalších návštěvnících, které vítali Češi s jásotem. Byli to jižní Slované Habsburské monarchie, Slovinci a Chorvati. Ferdinand zmiňuje především osobnosti, jako byli Slovinec Anton Korošec (1872-1940) a Chorvati Štěpán Radič (1871-1928) a Ante Pavelič (1889-1959). Ferdinand zjevně nepokládal tyto Slované za budoucí členy nového slovanského státu, ve kterém se spojili Češi, Slováci a Rusíni. Spíše v nich spatřoval budoucí cenné spojence proti Habsburské monarchii, která by se mezi těmito národy mohla ocitnout. Při této příležitosti se dostavili také zástupci Lombardsko-Benátska, které Ferdinand považoval za lidi, kteří jsou také nuceni být v Rakousko-Uhersku proti své vůli a nezakrýval k nim své sympatie, ačkoliv to nebyli Slované.⁷⁷

Na začátku roku 1918, když se pomalu blížil konec války a připravovaly se reformy školství, začínali i Ferdinandovi kolegové cítit potřebu pro vytvoření systému, který by nastoupil v Čechách po pádu monarchie. Ferdinanda kontaktovali Dr. Bohumil Bydžovský a Dr. Antonín Beer společně s dalšími šesti pražskými, středoškolskými profesory a tajně se scházeli až do 30. října 1918. Diskutovali a uvažovali o organizaci školství, přidělovali si referáty o podrobnějších personálních otázkách na středních školách a zemských školních radách. Jednalo se o nebezpečný podnik, ale dva dny po převratu byla jejich organizace, kterou nazývali "*profesorská maffie*" odtajněna a Ferdinanda si tak všiml

⁷⁷Špíšek, *Moje paměti a úvahy*, str. 130.

František Drtina, který mezi lety 1918 -1920 zastával úřad tajemníka ministerstva školství a národní osvěty.⁷⁸

Rok 1918 byl pro český národ triumfem a stejně tak i pro Ferdinanda Špíška. Příchod francouzské jednotky, pod velením generála Pelléa⁷⁹, považoval za úspěch a s radostí sledoval sblížení s Francií. Následně se, na Drtinův příkaz, stal poradcem důstojníka Louise Eisenmana, který s touto francouzskou expedicí přišel. Měl mu zodpovídat veškeré otázky ohledně Československa. Nedlouho po převratu se Drtina obrátil na Ferdinanda, jako na osobu, která se za války angažovala v odboji a osobu s dokonalou znalostí francouzštiny, s neodkladnou záležitostí. *"Vyzval mne, abych odjel do Paříže, požádal Dr. Beneše prostřednictvím ministerstva zahraničních věcí. Abych byl jmenován členem mírové konference a současně byl pověřen užším navázáním kulturních kontaktů mezi Francií a Československou republikou."*⁸⁰

Pařížská mírová konference byla setkáním spojeneckých vítězů po první světové válce, nastavila podmínky pro mír s Centrálními mocnostmi po příměří v roce 1918. Konference se konala v Paříži v roce 1919 a účastnili se jí diplomaté z více než 32 zemí. Byla podepsána řada smluv (*"Pařížské mírové smlouvy"*). Tyto smlouvy vytvořily na mapě Evropy nové hranice a země. Konference také určila válečné viny a uvalila těžké finanční sankce na Německo. Rakousko-uherská říše v této době přestala existovat a její odlišné národy vytvořily nové státy⁸¹

⁷⁸Tamtéž, str. 135

⁷⁹Maurice Pellé (1863-1924) – francouzský generál. Účastnil se francouzské vojenské mise v Československu

⁸⁰Špíšek, *Moje paměti a úvahy*, str. 137

⁸¹MACMILLANOVÁ, Margaret, *Mírotvorci*, Praha, 2004, str. 13-19.

Nejvýznamnějšími osobnostmi na konferenci byli představitelé čtyř velmocí: Prezident Spojených států Woodrow Wilson (1856 -1924), předseda vlády David Lloyd George (1863 – 1948) z Velké Británie, Georges Clemenceau (1841 – 1929) za Francii, a italský premiér Vittorio Orlando (1860 - 1952). Německo a bolševické Rusko nebyli přizváni k účasti. Po dobu šesti měsíců byla Paříž centrem světové politiky. Předporady mírové konference začaly 12. ledna 1919. K jejímu zahájení pak došlo 18. ledna v zámku ve Versailles. Jedinou hlavou státu, která na této konferenci zastupovala svůj stát, byl prezident Spojených států Woodrow Wilson. Ten po válce vypracoval čtrnáct bodů pro uspořádání poválečné Evropy. Některé z těchto bodů byly pro dohodové spojence nepřijatelné, přesto evropští představitelé Dohody přijali Wilsonovy body jako základ pro příměří a následný mír.⁸²

Na mírovou konferenci se připravovalo i Československo, které se zde mělo poprvé reprezentovat. Jako zástupci Československa byli vysláni Karel Kramář, první Československý ministerský předseda, a Edvard Beneš (1884-1948), který zastával v Kramářově vládě úřad ministra zahraničí, *„Beneš zůstával mozkiem i hlavou příprav. Od něho vycházela všechna důležitá rozhodnutí po jejich schválení Masarykem a obvykle i písemném prokonzultování s vládou“*⁸³

Ferdinand odjel na Pařížskou mírovou konferenci 7. dubna 1919. V rámci navazování kulturních styků se setkal s Albertem Fédelem (1870-1961), který byl předsedou Federace profesorů francouzských lyceí v Paříži. Získal od něj podrobnější informace o chystané reformě středních škol ve Francii, které byly aktuální i pro reformy československého školství. Ferdinand se inspiroval těmito reformami, ale také nabyl dojmu, že školské kulturní styky mohou být s Francií navázány

⁸²MACMILLANOVÁ, Margaret, *Mírotvorci*, Praha, 2004, str. 39.

⁸³KLÍMEK, Antonín, *Jak se dělal mír roku 1919*, Praha 1989, str. 23.

jedině, když se vybudují instituce, které budou působit v obou zemích. Na tomto základě sepsal rozsáhlé memorandum, které předložil Edvard Beneš francouzskému Ministerstvu zahraničních věcí. Z francouzské strany se ozval souhlas a následně byly vytvořeny instituce jako, *Institute d'etudes slaves* v Paříži a *Institut Francais* v Praze. Ferdinand tyto instituce pomohl zorganizovat se svým francouzským protějškem Ernstem Denisem⁸⁴, kterého poznal již dříve při svých studiích na pařížské Sorbonně. „Když jsem dal k nahlédnutí Denisovi své memorandum o zřízení kulturních institucí mezi Francií a Československem, a když viděl, že na prvním místě bylo uvedeno zřízení Slovanského ústavu v Paříži, řekl mně s uspokojením: “Vidíte, pane Spíšek, Slovanský ústav, který uvádíte na prvním místě vašeho celkového konkrétního plánu, jest instituce, která bude mít veliký význam pro československo – francouzské sblížení a z něho rodící se přátelství.”⁸⁵ Ernst Denis po celou dobu konference aktivně spolupracoval s Ferdinandem. Ferdinand jej charakterizoval jako energického muže s nebývalým rozhledem v českých a slovanských dějinách a zapáleného zastávce československého osamostatnění.⁸⁶

Souhlas s vytvořením kulturních institucí ukazuje francouzskou oblibu nového Československého státu. Československo se k tomu také stavělo kladně, to dokazoval i každoroční příspěvek pro *Institut d'etudes slaves*, ve výši 25 000 Kčs. Navazování kulturních styků sice nemuselo být považováno za nejdůležitější při sblížení těchto dvou států, ale hrálo to v tomto rámci také svou roli.⁸⁷

⁸⁴Ernst Denis (1849-1921) – Byl francouzský historik, slavista a vyučující na pařížské Sorbonně.

⁸⁵Špíšek, *Moje paměti a úvahy*, str. 167.

⁸⁶Tamtéž, str. 167.

⁸⁷Tamtéž, str. 167.

3.3 Fungování Malé dohody – 1928

Spojenecké svazky mezi Československem, Rumunskem a Jugoslávií byly poprvé posměšně nazvány „*Malou dohodou*“ v maďarských novinách v roce 1920. Byla to narážka na malé státy pokračující v politice dohodových velmocí po první světové válce.

Jednalo se o vojenské, politické a hospodářské spojení těchto tří států mezi lety 1921–1939.⁸⁸

Na území Československa, Království SHS (název Jugoslávie se začal používat až od roku 1929) i Rumunska se v roce 1920 nacházelo nezanedbatelné množství lidí maďarské národnosti. Bylo to zapříčiněno *Trianonskou mírovou smlouvou*, podepsanou 4. června 1920. Smlouva stanovovala Maďarsko jako nástupnický stát Uherska. Maďarsko na základě této smlouvy přišlo přibližně o 70 procent svého území. Státy, které z toho profitovaly, byly především státy budoucí Malé dohody.⁸⁹

Katalyzátory pro vznik Malé dohody byly snahy Maďarů o revizi Trianonské smlouvy a pokus bývalého císaře Rakousko–Uherska, Karla I. (1887 -1922), o restauraci habsburské monarchie v Maďarsku. „*Jakmile koncem března 1921 přišly zprávy o jeho vstupu na území Maďarska, navrhlo Ministerstvo zahraničních věcí ČSR bělehradské vládě společný postup, přičemž se počítalo s kombinací politického a vojenského nátlaku. Beneš pokládal za nutné nejen zabránit excísaři v získání trůnu, ale navíc dosáhnout i toho, aby byly zrušeny nároky habsburské dynastie na maďarský trůn a aby bylo zajištěno, že Maďarsko bude dodržovat podmínky trianonské smlouvy. Českoslovenští a Jugoslávští zástupci v Budapešti provedli společnou demarši u maďarské vlády a zároveň se obrátili na konferenci velvyslanců v Paříži, aby schválila jejich stanoviska*

⁸⁸SLÁDEK, Zdeněk, *Malá dohoda 1919 – 1938*, Praha. 2000, str. 9.

⁸⁹Tamtéž, str. 20, 21

a postup. Rumunsko se k nim připojilo.⁹⁰ Spojenecké uskupení těchto států bylo zároveň výhodné pro Francii, protože byly nárazníkovým pásmem proti pronikání Sovětského svazu a jeho ideologie.^{91 92}

V roce 1928 státy Malé dohody stále spolupracovaly, ale neobešlo se to bez rozporů a obav z mocnějších sousedů. Československo od roku 1925 znervózňelo kvůli „Rýnskému paktu“, ve kterém Velká Británie dávala najevo, že ji nezajímají německé východní hranice. Rumunsko mělo nebezpečného souseda v podobě SSSR. Jugoslávie se kvůli zvyšujícímu se přátelství mezi Maďarskem a Itálií, Benita Mussoliniho (1883 – 1945), obávala o západní hranice s Itálií. Důvodem k tomu byl podpis maďarsko-italské smírčí a rozhodčí smlouvy, v roce 1927. Zároveň Itálie uznala Rumunské držení Besarábie a tím si ho zavázala. Jugoslávie na to odpověděla spojeneckou smlouvou s Francií. Státy Malé dohody zjevně nedržely příliš při sobě, když se staraly především o své vlastní dobro než o zájmy v rámci Malé dohody. Jediným spojením těchto států byl jejich vztah k Maďarsku. V roce 1928 vydaly společné prohlášení, ve kterém se zavazovaly poskytnout vojenskou a materiální pomoc každému členovi Malé dohody, pokud by to bylo v zájmu uhájení teritoriálních výsledků, vyplývajících z Trianonské smlouvy. Potíže mezi malodohodovými státy spočívaly v jejich rozdílných zahraničněpolitických zájmech.⁹³

Tyto tři státy se také z počátku dobře hospodářsky doplňovaly, Československo potřebovalo polotovary, suroviny a nové trhy pro své výrobky. Naopak Rumunsko s Jugoslávií potřebovaly spotřební zboží. Tyto vztahy se postupně zhoršovaly, protože obě země se postupem

⁹⁰Tamtéž, str. 23

⁹¹Tamtéž, str. 23

⁹²PIRJEVEC, Jože, *Jugoslávie 1918 – 1992*, Praha. 2000, str. 38

⁹³SLÁDEK, Zdeněk, *Malá dohoda 1919 – 1938*, Praha. 2000, str. 67, 74.

času chtěly industrializovat a to znamenalo omezování dovozu zboží z Československa a podporu domácí výroby.⁹⁴

Ferdinand Špíšek v roce 1928 vycestovat do Rumunska. Bylo to u příležitosti mezinárodního sjezdu středoškolských profesorů v Bukurešti. Československá vláda Ferdinanda pověřila, aby ji na tomto sjezdu zastupoval, byl tedy formálním představitelem delegace a zároveň jejím vůdcem. Ferdinand předložil návrhy československého ministra školství a národní osvěty Milana Hodži (1878 - 1944), na bližší kulturní styky těchto dvou států, rumunskému ministrovi školství, Konstantinu Angelescuovi (1870 -1948). Tyto dva státníky považoval za nejdůležitější, a také za nejzpůsobilejší pro navazování kulturních vztahů. V této souvislosti Ferdinand pokládal za nejdůležitější výuku rumunštiny na některých školách. Vzhledem k tomu, že studoval filologii, se domníval, že proniknout důsledně do cizí kultury, lze pouze pokud je dobrá znalost jejího jazyka. *„Významným nástrojem regulace vzájemných styků byla v lednu 1930 uzavřená Dohoda o kulturní spolupráci a v březnu téhož roku uzavřené ujednání o školních a intelektuálních stycích.“*⁹⁵ Ferdinand pokládal své poslání v navazování kulturních styků, za velice důležité. Navíc si, při navazování přátelství s tímto státem, uvědomoval důležitost spojení Československa s malodohodovými státy vůči Maďarsku. Zároveň tomuto uskupení dával příliš důvěry, co se týče Sovětského svazu, nebo Německa, které považoval za stálou hrozbu pro Československo. Rumunsko si získalo jeho sympatie především svou profrancouzskou politikou.⁹⁶

Jestli byl Ferdinand spokojený s Rumunskem, které se mu velice zamlouvalo, tak Jugoslávií byl přímo nadšený. V roce 1929 se o

⁹⁴Tamtéž, str. 246 – 248.

⁹⁵ TREPTOW, Kurt, *Dějiny Rumunska*, Praha, 2000, str. 417

⁹⁶ Špíšek, *Moje paměti a úvahy*, str. 30

Jugoslávci zmiňují jako o jihoslovanských bratrech stejně jako během první světové války. „I když světová válka styky s ostatními národy úplně přerušila, vystupňovala náš bratrský poměr s Jihoslovany až ke společnému odboji, zejména domácímu. Avšak dobytá státní svoboda učinila z nás cizince, tím že jsme vybudovali samostatné státy na místě, na kterém jsme předtím žili jako poddaní jednoho pána. Jest tudíž přirozené, že Jugoslávie byla českému srdci nejbližší ze všech slovanských národů, po Francii, a ministerstvo školství resp. Oddělení školských a kulturních styků s cizinou, věnovalo Jugoslávii, po převratu, po první světové válce, zvláštní péči a lásku.“⁹⁷ V citátu lze vidět drobnou chybu. Ferdinand popsal Jugoslávii jako druhý slovanský stát, po Francii, se kterým bylo Československo v nejlepším přátelském poměru, ačkoliv Francie nebyla slovanským státem. Z této drobné chyby lze vyzorovat, jeho neutuchající důvěru v přátelství Francie a Malou dohodu považuje za druhořadou. Ferdinand poukazoval na dobré vztahy se Srby, ale také se mu příliš nelíbil jejich nacionalismus v rámci Jugoslávie i v rámci jiných slovanských států. Ze strany Chorvatů a Slovinců, ve většině rozhovorů poznamenal, že se vůči Čechoslovákům chovají zdrženlivě a chladně. Příkladal to jejich žárlivosti vůči Srbům, kteří se věnovali československé delegaci více.⁹⁸

Výsledkem této delegace bylo podepsání deklarace o kulturních stycích a sblížení v oblasti školství, vědy, divadla, literatury a sociální péče o studenty. K zajištění těchto cílů se oba státy zavázaly poskytováním každoročních úvěrových částek. Jugoslávie předčila Ferdinandova očekávání i úspěchy v Rumunsku z předešlého roku.⁹⁹

⁹⁷Špíšek, *Moje paměti a úvahy*, str. 39.

⁹⁸Tamtéž, str. 44.

⁹⁹Tamtéž, str. 45.

Ferdinand, ačkoliv považoval Malou dohodu za důležitou, neměla dle jeho názoru takový význam jako přátelství s Francií. Co jej spojuje s Jugoslávci a Rumuny, je jejich profrancouzská politika a ochota navazovat kulturní styky. V evropské politice se Ferdinand zjevně neorientoval natolik, aby posoudil, zda tato dohoda bude výhodná v budoucích letech, kdyby došlo v některém z těchto států k válce se silnějším sousedem.

3.4 Mnichovská dohoda – 1938

V roce 1938 stanulo Československo před novou hrozbou, přicházející z nacistického Německa. Německo se v roce 1938 již zcela oprostilo od všech nevýhod spojených s Pařížskou mírovou konferencí, kdy muselo přijmout pokořující podmínky vítězných spojenců. Od poloviny 20. let rostlo Německo hospodářsky, politicky i co do sebevědomí. Současně s růstem Německa se začalo kalit diplomatické nebe nad Československem, někdejším „*Miláčkem Dohody*“. Německo v roce 1938 nebylo poraženým státem z roku 1918, zásluhu na tom nesla radikální pravicová strana NSDAP, která se v roce 1933 dostala v tomto státě k moci. Nejsilnější osobností této strany byl Adolf Hitler (1889-1945).^{100 101}

Hitler, hned po uchopení moci, systematicky upevňoval nacistickou diktaturu v Německu. Veřejně, ale i tajně zbrojil, ačkoliv nesměl a stupňoval agresivní zahraniční politiku. Velká Británie a Francie v této době nebránily Německu, aby posilovalo svou vojenskou sílu a zahraniční politiku. Zejména stanoviska Velké Británie vůči Německu se měnila od konce první světové války, až vzbuzovala dojem nezájmu vůči dění na

¹⁰⁰NEVILLE, Peter, *Hitler a appeasement*, Český Těšín, 2008, str. 33.

¹⁰¹MACMILLANOVÁ, Margaret, *Mírotvorci*, Praha, 2004, str. 169-170.

východ od Rýna. Britský politik Edward Halifax (1881-1959) prezentoval v roce 1937 přání, aby Německu bylo dopřáno takové nadvlády ve střední Evropě, jako Francie v západní Evropě. Francie byla ve vleku se svým ostrovním spojencem a jako taková musela upřednostňovat také politiku usmiřování agresivního Německa, takzvaného „*appeasementu*“. Francie ukázala svou slabost, když mlčky strpěla remilitarizaci Porýní, což bylo porušení Versaillské mírové smlouvy, a když neodpověděla na rakouský anšlus v roce 1938. V souvislosti s anšlusem se jednalo o ten problém, že Francie byla v této době bez vlády. Když opět ožila prostřednictvím nového premiéra Léona Bluma (1872-1950), byl již osud samostatného Rakouska zpečetěn.¹⁰²

Obě mocnosti, Velká Británie i Francie, se ohradily vůči anšlusu pouze diplomatickou nótou a Československo se mohlo pouze přizpůsobit. Nereagovalo, ačkoliv se zrak německého vůdce upínal právě k němu a sudetským Němcům. Sudetští Němci byly pro Hitlera významnou loutkou pro podlomení Československa, byli integrováni v českém státě už od 13. století. V roce 1938 se ze Sudet ozývaly hlasy, které byly pro jejich připojení k Německu a odtržení pohraničí od Československa. *„Vznik nacismu v Německu jim umožnil úspěšně, a s daleko větší brutalitou, nacismem podporovanou, zopakovat útok na integritu českého státu. Okamžitě po rozpadu Československa a připojení českých pohraničních území ke třetí Hitlerově říši přijali téměř všichni občané německé národnosti říšskoněmecké občanství. Nebyli tedy československého občanství zbaveni československými státními orgány, ale zřekli se jej sami, jako se zřekli českého státu a demokratického systému tím, že říšskoněmecké občanství neodmítli. Samozřejmě, že mezi nimi existovaly vzácné výjimky, především sociální demokraté, komunisté a intelektuálové, kteří nacismus neakceptovali, což pro ně*

¹⁰²NEVILLE, Peter, *Hitler a appeasement*, Český Těšín, 2008, str. 101.

mělo většinou tragické následky, ale zdrcující většina svými politickými přístupy aktivně napomáhala rozbití demokracie, nástupu nacismu a rozpoutání druhé světové války.¹⁰³ Figuroval zde i smyšlený útlak sudetských Němců, který byl přijat ve Velké Británii, ale ačkoliv jej Édouard Daladier (1884-1970) jednoznačně vyvracel, obě mocnosti se shodovali, že nejdůležitější je zachování míru.¹⁰⁴

Neville Chamberlaine (1869-1940) svolal 18. září 1938 anglo-francouzskou poradu, na které se jednoznačně shodli, že Hitlera může utišit pouze vyhlášení plebiscitu v Sudetech. Výsledek porady byl oznámen Československé vládě. Následovala mobilizace Československé armády a také Hitlerovy výhrůžky o zahájení německo-československé války, což uspíšilo svolání konference čtyř evropských velmocí na 29. září do bavorského města Mnichova. Dohoda, kterou zde velmoci podepsaly, zpečetila osud první Československé republiky a zároveň ukončila dobu ustupování Hitlerovým požadavkům. Velmocím až poté došlo, že Německo se nehodlá spokojit jen se Sudety a Rakouskem. Po Německém vpádu do Polska se rozhořela druhá světová válka.¹⁰⁵

Ferdinand Špíšek byl v této době v důchodu a bylo mu již 61 let. Ferdinand odešel do důchodu v roce 1937, po 18 letech práce na ministerstvu školství. Měl v úmyslu se věnovat vydávání svého časopisu *Le petit journal de Prague*, jehož vydávání mu bylo již v roce 1939 zakázáno a tento zákaz trval po celou dobu okupace Československa Německem. Ferdinand sám píše ve svých pamětech o nervozitě, která se ho zmocnila, když se dozvěděl o rakouském anšlusu, ale stále mu to nepřišlo jako událost, která by byla přímo zavrženíhodná, když se dva

¹⁰³MAKRLÍK, Václav, *Češi a Evropa*, Praha, 2007, str. 72.

¹⁰⁴NEVILLE, Peter, *Hitler a appeasement*, Český Těšín, 2008, str. 119.

¹⁰⁵KÁRNÍK, Zdeněk, *České země v éře první republiky*, Praha, 2003 str 614 – 617.

německy hovořící národy octnou v jednom státním celku. Na mysl mu nepřicházela možnost, že by se stejná věc mohla stát se Sudety.¹⁰⁶

Za ty, kteří mohou za konec první republiky, nepovažoval jednu nebo druhou stranu, ale považoval to za kolektivní vinu. Ferdinand po celou dobu roku 1938 doufal, že jakmile dojde na ohrožení Československa, tak Francie pomůže. Začal se, ale také zabývat otázkami, proč Francie nezasáhla při anšlusu Rakouska a remilitarizaci Porýní. Ruku v ruce se také neslo nepochopení s postojem Velké Británie. Ferdinand nechápal, proč zavrhla stát, který dle jeho názoru, pomohla vytvořit na Pařížské mírové konferenci. Ferdinand nevěděl, že Velká Británie neměla zájmy ve střední Evropě. Ferdinand se mýlil v uvažování, že spojenec Francie musí být nezbytně spojencem Československa.^{107 108}

Po mnichovské dohodě se Ferdinand ve Francii stále snažil najít obránce Československa, to dokazuje korespondence z října roku 1938 s vyslancem Francie v ČSR. Komunikace mezi nimi proběhla z popudu úředníka ministerské rady a jeho přítele Dr. Františka Staška, který sepsal memorandum „*Poznámky k provedení mnichovské dohody*“. „*Běželo v podstatě o tuto zásadní věc: „Mapa“, kterou mezinárodní výbor v Berlíně vyznačil kraje Československé republiky k obsazení říšskoněmeckým vojskem, byla co do zásad, i co do prostředků, v rozporu s dohodou mnichovskou. Byly porušeny dvě zásady: 1/ zásada plebiscitu, porušení práva, které mnichovská dohoda dala lidu v území, o něž běželo. 2/ zásada výměny a změny obyvatelstva, poněvadž mnichovská dohoda počítala s tím, že ani plebiscit není takovým prostředkem, aby vyřešil*

¹⁰⁶Špíšek, *Moje paměti a úvahy*, str. 269.

¹⁰⁷Špíšek, *Moje paměti a úvahy*, str. 271.

¹⁰⁸KLÍMEK, Antonín, *Jak se dělal mír roku 1919*, Praha 1989 str. 24.

*problém v celé hloubce a v plném rozsahu a do všech důsledků.*¹⁰⁹ Třístránkové memorandum, které Ferdinand obdržel, aby jej přeložil do francouzštiny, dávalo najevo, že mapa sestavená výborem v Berlíně je v rozporu s mnichovskou dohodou. Ferdinand odnesl memorandum i s dopisem francouzskému velvyslanectví. Tento pokus samozřejmě nezabránil, aby Německo, roku 1939, neokupovalo již celé území zbylých českých zemí.¹¹⁰

V souvislosti s mnichovskou dohodou Ferdinand zmiňuje i své přátelské vztahy s generálem Československé armády Louisem Faucherem, který 14. prosince 1938 ukončil své působení v ČSR armádě a vrátil se zpět do Francie. Ukončil tuto službu nedobrovolně z důvodu nespokojenosti československé vlády s francouzským jednáním na mnichovské konferenci a bylo mu slušným způsobem naznačeno, že již není v této zemi vítán. Takovéto zjevné ochlazení nálad vůči Francii pokládal Ferdinand za nežádoucí, především proto, že se začalo, jako o spojenci, uvažovat o Sovětském svazu. Ferdinand ve svých pamětech zpochybňoval spolehlivost Sovětského svazu.¹¹¹

Události po mnichovské dohodě se dotkly také Ferdinandových bratrů. Ačkoliv se jednalo o pragmatické podnikatele, své kamenolomy na Moravě v době války nezavřeli, ani když nevynášely zisky. Ferdinand to připisoval lásce k Moravě, zaměstnancům a k nutnosti rozvoje průmyslu v rodném kraji. Spíše zde figurovala nechuť tří bratrů zavřít podnik, který je stál nemalé finance a také fyzické a psychické zdraví. Zejména Leopold a Richard trpěli podlomeným zdravím. Leopold předčasně zemřel v roce 1939 v důsledku srdeční choroby. Na žádost Leopolda přijal v roce 1939 Ferdinand místo ředitele správní rady celého podniku. Bylo to z důvodu

¹⁰⁹Špíšek, *Moje paměti a úvahy*, str. 248.

¹¹⁰Tamtéž, str. 248-249.

¹¹¹Špíšek, *Moje paměti a úvahy*, str. 256.

zjevného ohrožení ze strany Německa, Ferdinand se ze všech bratrů nejvíce podílel na politice v Československu, a ačkoliv to nebyl podnikatel, mohl ovlivnit budoucí vývoj podniku za druhé světové války.^{112 113}

Ferdinand se ve svých pamětech také vyjádřil k odštěpení Slováků a druhé světové válce. Zjevný je odpor zbylých dvou bratrů k nově vzniklému Slovenskému štátu¹¹⁴. Ačkoliv bratři Špíškové vnímali Slováky, jako zrádce, největší odpor tkvěl v rozdělení jejich podniků slovenskou hranicí. Ferdinand si na postu prezidenta správní rady stěžuje na: „*nepříjemnosti spojené s kontrolou německých celníků na hranici Moravy, slovenských celníků na Slovensku a j. To jmenovitě deprimovalo mne, že jsem byl pod kontrolou Němců i odštěpených Slováků zradou Tuky¹¹⁵ a jeho druhů, Tím neříkám, že by zradili Slováci všichni.*“¹¹⁶ V jeho pamětech, které sepsal patnáct let po válce, stále zaznívá hořkost a ponížení, které pociťoval, když se k němu Slováci, které považoval za svůj národ stejně jako Čechy a Moravany, chovali jako Němci. Zároveň Josef a Richard trpěli nesnášenlivostí proti Maďarům, které označovali jako své konkurenty v cementářenském průmyslu.¹¹⁷

Vznik druhé světové války viděl Ferdinand jako chybu vítězných států po první světové válce, nedával to však za vinu jen Francii. Německo, po podepsání Versaillského míru, popisoval jako stát prosící o smilování a zmírnění trestů. „*V tom jsme se všichni mýlili. Poražený stát, národ, jehož význačným rysem jest vzorná ukázněnost, houževnatá*

¹¹²Tamtéž, str. 251 – 3.

¹¹³ŠPÍŠEK, Ferdinand, *Rod Špíšků od druhé polovice 19. století až do doby přítomné*, 1944, privátní sbírka.

¹¹⁴Slovenský štát vznikl 14. března 1939 a byl politickým a vojenským spojencem Německa. Zanikl až v roce 1945, kdy se opět připojil Československu. (VYKOUPILO, Libor, *Slovník Českých dějin*, Brno, 2000, str. 571)

¹¹⁵Vojtech Tuka (1880 – 1946) – Slovenský politik a premiér Slovenského Štátu.

¹¹⁶Špíšek, *Moje paměti a úvahy*, str. 253.

¹¹⁷Tamtéž, str. 255.

*pracovitost, hypertrofie touhy po moci a slávě starých Germánů, sílil rychle hospodářsky, vojensky a sebevědomím, tvrdil, že mu bylo ublíženo, že nemůže žít ve zredukovaném teritoriu,*¹¹⁸ Stejně tak viděl spojence Německa, italské fašisty v čele s Mussolinim, kteří snili o „*Velké Itálii*“. Ferdinand a jeho bratři odsuzovali nacionalismus a antiparlamentarismus, které Italové i Němci hlásali. Proti antisocialismu neměli výhrady, protože jako vlastníci podniku, neměli zájem na tom, aby o něj díky socialistické revoluci přišli. Ferdinand komentoval Hitlera a Mussoliniho jako nové Napoleony, kteří chtějí světu vnutit své nesmyslné filozofie. Se zadostiučiněním popisoval smrt Mussoliniho, když byl na konci války zabit rozvášněným davem.¹¹⁹

Celou okupaci popsal jako nenávistnou a krvelačnou vládu Němců. Tento názor se u něj objevil zejména po skončení války, když se vrátili do Prahy vězni z koncentračních táborů a dozvěděl se od jednoho ze svých přátel, Dr. Maula, o jeho věznění v Terezíně. Už pohled na lidskou trosku, v jakou se jeho přítel změnil, jej zatvrdil vůči Němcům ve všech ohledech. Zjevná bestiálnost německého koncentračního tábora Terezína, jej zhrozila a jeho postoj se mnohonásobně zhoršil, když se dozvěděl o táborech mnohokrát horších. *„Nespadá do rámce mých pamětí, abych pragmaticky v celé šíři a hloubce vylíčil utrpení národa. To jest úlohou vědce-historika, mohu jen poznamenat, že to byla doba největšího útisku a ponížení národního po Bílé hoře.*“¹²⁰ Zde lze vysledovat, kterou válku považuje za horší. Je zjevné, že druhou světovou válku, ačkoliv během první se nervově zhroutil, když měl být odveden do armády. Zde hraje faktor čas, který je obě dělil od sepisování Ferdinandových pamětí a zvláště také následky těchto válek, které byly rozdílné. Po první světové válce se zapojil do politiky a formování nového státu, zároveň špatné

¹¹⁸Tamtéž, str. 269.

¹¹⁹Tamtéž, str. 270.

¹²⁰Špíšek, *Moje paměti a úvahy*, str. 265.

následky války nebyly tak vidět z vyšších pozic na ministerstvu. Po druhé světové válce naopak ztratil zbytky svého vlivu. Zároveň se ke konci války válčilo i na území Čech a poblíž jeho domova.¹²¹

Život v protektorátu přirovnává k první světové válce. Zvláště vyzdvihuje problémy s obstaráváním stravy a popravou osob, které se nehodily novému režimu. V protektorátu Čechy a Morava vládl Konstantin von Neurath (1873-1956), bývalý voják se šlechtickými kořeny, který ovšem nebyl dle Hitlera dostatečně tvrdým správcem, a proto jej nahradil Reinhardem Heidrichem (1901-1942). Ferdinand připisuje důvody výměny říšského protektora, hlavně rozvíjející se partyzánské válce a také ustanovení prozatímní vlády v Londýně 21. července 1944. Novou vládu vedenou Edvardem Benešem považoval za významnou jiskru naděje, ve kterou nedoufal. Zejména ho povzbudil fakt, že se formuje opět zahraniční odboj. Poslání Heidricha dle jeho názoru spočívalo také na odvedení pozornosti od této události, která dodala českým lidem více odvahy. Smrt nového říšského protektora popisuje, jako hrůznou zkušenost, kdy nevládla obecně euforická nálada, ale spíše děs z přicházející odplaty.¹²²

Heidrichiádu¹²³ popisuje jako dobu největšího temna, které padlo na jeho vlast a zároveň i chvíle, kdy se dozvěděl o misi Edvarda Beneše do SSSR v roce 1943, kdy byla podepsána smlouva mezi SSSR a ČSR. Tímto aktem se u Ferdinanda změnil pohled na Sovětský svaz a nyní jej uznával, jako možného osvoboditele českého státu.¹²⁴

¹²¹Tamtéž, str. 265 – 6.

¹²²Špíšek, *Moje paměti a úvahy*, str. 271 – 274.

¹²³Heidrichiáda - Jednalo se o represálie Německých okupantů v protektorátu Čechy a Morava, po atentátu na říšského protektora Reinharda Heindricha (VYKOUPIIL, Libor, Slovník Českých dějin, Brno, 2000, str. 195-6)

¹²⁴Špíšek, *Moje paměti a úvahy*, str. 270.

3.5 Komunistický převrat – 1948

Bezprostředně po druhé světové válce je znovuobnovena Československá republika, a byly jí vítěznými spojenci navráceny hranice, které měla ještě před Mnichovskou dohodou z roku 1938. Kromě Podkarpatské Rusi, která byla postoupena Sovětskému svazu. Prezidentem se opět stal Edvard Beneš, ale během krátké doby třetí republiky (1945-8) byl postupně odsunován do pozadí aktivnějšími komunisty. Českoslovenští komunisté měli po válce nejsilnější postavení snad ve všech myslitelných českých institucích. Poválečný režim se hlásil k odkazu první republiky, ale parlament byl sestaven až po šesti měsících a vládlo se pomocí Benešových dekretů. Situace byla většinou chaotická, vyhlásování stanných práv, preventivní zatýkání, narušování občanských a politických práv bylo v počátku republiky na denním pořádku.¹²⁵

V roce 1945 proběhly strukturální přeměny, které vedly k likvidaci velkopodnikatelské a střední podnikatelské vrstvy. Byly znárodněny přibližně tři čtvrtiny veškerého průmyslu. Zejména nelze přehlédnout vysídlení sudetských Němců, kteří tradičně obývali české pohraničí. Iniciátorem byl samotný Beneš, který byl v otázce odsunu Němců nekompromisní a do 28. října 1946 bylo přesídleno z pohraničí přibližně tři miliony Němců. Vysídlení tak velkého počtu obyvatel se neobešlo bez hospodářských obtíží, ale také to přispělo k pozdější změně politické situace, jelikož sudetští Němci by zřejmě roku 1946 nevolili komunisty a ti by nezaznamenali tento rok takový úspěch. V roce 1946 bylo zřetelné spojení mezi Československými komunisty a Moskvou, která byla velice dobře informována o dění v ČSR. Čeští komunisté byli loutkami ovládanými, Generálním tajemníkem Komunistické strany Sovětského svazu, Stalinem (1878-1953).^{126.127}

¹²⁵VEBER, Václav, *Osudové únorové dny*, Praha, 2008 str. 6 – 15.

¹²⁶VEBER, Václav, *Osudové únorové dny*, Praha, 2008, str. 20 – 25.

V roce 1946 se konaly volby, které byly pro komunistickou stranu velice důležité. Již po válce byl omezen počet stran v třetí republice, stalo se to po dohodě mezi Benešem a předsedou vlády Klementem Gottwaldem (1896-1953). Zbyly jen čtyři české strany a dvě slovenské. Ostatní, včetně velké Agrární strany, byly zakázány pod záminkou kolaborace s nacismem, či fašismem. Stala se ta věc, že šedesát procent voličů, kteří přišli k posledním volbám v roce 1935, tak v roce 1946 již nemohli volit stranu jakou v posledních předválečných volbách. K volbám se dostavilo 7 345 105 voličů a z toho 2 695 915 volilo české a slovenské komunisty. Toto vysoké číslo zařídilo komunistům 38 procent mandátů v parlamentu a umožnilo to Klementu Gottwaldovi (1896-1953) a komunistům sestavovat vládu.¹²⁸

O dva roky později, v únoru 1948, se již komunisté nebáli podat ve vládě demisi a tlačit na prezidenta Beneše, aby dal svolení k sestavení nové Gottwaldovy vlády. V několika únorových dnech, proběhla revoluce a Beneš nakonec Gottwaldovým požadavkům ustoupil. Z vlády podali demisi všichni nekomunističtí ministři a byli nahrazeni kandidáty komunistů. Výjimkou byl ministr zahraničí Jan Masaryk (1886-1948), syn bývalého prezidenta, ten však za nevyjasněných okolností údajně spáchal, v březnu 1948, sebevraždu. Nedlouho nato komunisté ovládli i parlament, který dodatečně odsouhlasil komunistický převrat. Edvard Beneš rezignoval v červnu na úřad prezidenta republiky a odešel do ústraní v Lánech, kde kvůli zdravotním obtížím v září 1948 zemřel. Novým prezidentem se, v červnu 1948, stal Klement Gottwald a předsedou vlády Antonín Zápotocký (1884–1957). Komunisté byli v Československu u moci až do roku 1989.¹²⁹

¹²⁷Tamtéž, str. 104 – 106.

¹²⁸Tamtéž, str. 48 – 53.

¹²⁹VEBER, Václav, *Osudové únorové dny*, Praha, 2008, str. 238 – 369.

Ferdinand a již pouze jeho dva bratři, Richard a Josef, přežili válku. V roce 1945 také stále vlastnili své podniky v Nezdenicích a Horním Srní. Ferdinand i po únorových dnech, kdy se komunisté dostali k moci, pořád předpokládal, že je mohou zadržet silné osobnosti Beneše a Jana Masaryka. Ale z tohoto omylu jej vyvedla rozporuplná sebevražda syna prvního československého prezidenta, demise Edvarda Beneše a zvolení Klementa Gottwalda prezidentem. *„Všechny tyto veledůležité státní činy byly, podle osvědčené metody provedeny snadno a rychle. A jmenovitě, že byla pod střechou nová demokratická lidová ústava, verdikt ožebračení a začátek hospodaření komunistického, komunistické svobody ve vlasti Chelčického, Husa, Komenského, kde zrodí se nový člověk. Skutečný život, ale vysněné filosofii neodpovídal.“*¹³⁰

Ferdinand si v roce 1945 přál, aby se stát vrátil ke svému prvorepublikovému charakteru. Osoba prezidenta Beneše, kterého osobně znal, jej utvrzovala, že se tato doba opět vrátila. Komunisty v této době považuje za slabou kliku Sovětského svazu, která nemá dostatek podpory. Volby v roce 1946 přikládá za vinu, kupodivu, Benešovi, kterého považuje za příliš důvěřivého vůči Klementu Gottwaldovi. Ale zejména to dává za vinu zrušení agrární strany. Říkal, že kdyby agrární strana mohla zůstat a venkov by ji mohl volit, nestalo by se, že by volil komunisty a zvítězila by demokratická strana.¹³¹

Ferdinand je evidentně ve svých pamětech znechucen obratem některých svých známých ke komunistické ideologii. Neustále naznačuje, že Sovětský svaz je novým „žalářem národů“. Pokládá Československo za stát, který je SSSR nejhrořivěji nakloněn, ostatní státy jako bylo Maďarsko, Jugoslávie, Albánie a Polsko, považuje za zdrženlivější a udržující si vlastní národní hrdost. Ale také objektivně posuzuje

¹³⁰Špíšek, *Moje paměti a úvahy*, str. 287.

¹³¹Špíšek, *Moje paměti a úvahy*, str. 281.

komunismus jako nejpronikavější sociální událost v dějinách lidstva, která má své kořeny v dávné historii. Nehledal je ani tak v přesných dějinných příkladech, ale spíše v literatuře, je to z důvodu jeho celoživotního zájmu o literaturu. Například v Platónově¹³² spise *Republika* našel, že se komunismus inspiroval v Platónově filozofii čistého idealismu. Thomas More¹³³ se svým dílem *Utopie*, dle Ferdinandova názoru, vystihuje sice nejideálnější stát z pohledu komunisty, ale zároveň se v této knize neprobírá, jakými reformami se k tomuto státu došlo. Příčilo se mu znárodnování a reforma měny z roku 1953. „Byla namířená proti držitelům hotového kapitálu uloženého střadatelům jak v peněžních ústavech, tak v soukromém držení. Byla to smrtelná rána, podle učení Marxe, namířená v první řadě proti kapitalistům, milionářům, velkokapitalistům, proti zázobané vrstvě buržoazie, ale zasáhla ničivě, ožebračila také drobné střadatele z vrstvy chudáků.“¹³⁴ Tuto reformu pokládal za uspěchanou a nestrategickou pro nový režim, který se tak v očích většiny obyvatel zdiskreditoval.¹³⁵

V roce 1948 se stala další věc, která jej utvrdila v jeho odmítavém postoji vůči novým vládcům v zemi. Bylo to znárodnění, které se dotklo i jeho dvou bratrů, podnikatelů „Gottwaldova vláda „obrozené“ Národní fronty zařadila požadavek dalšího znárodnění do svého Akčního programu. Ve svém programovém prohlášení ze dne 10. března 1948 prosazovala kromě nové pozemkové reformy, s odvoláním na sjezd závodních rad z 22. února, i znárodnění velkoobchodu, zahraničního obchodu a veškerého soukromého-kapitalistického podnikání v podnicích nad 50 zaměstnanců, přičemž úplné znárodnění mělo být rozšířeno na další odvětví ekonomiky, a to v případech „na nichž má veřejnost

¹³²Platón - (427 – 347) Řecký filozof a matematik.

¹³³Thomas More – (1478 – 1535) anglický spisovatel, politik a právník.

¹³⁴Špíšek, *Moje paměti a úvahy*, str. 289.

¹³⁵Tamtéž, str. 289, 295.

*obzvláštní zájem“.*¹³⁶ To se dotklo i podnikatelů Josefa a Richarda Špiškových. Hornosrňanské cementárny byly znárodněny a Josef Špišek, který zastával pozici ředitele, přišel o své místo i plat. Octl se v nouzi, když mu byl dáván měsíční důchod 290 korun. Josef zemřel v roce 1960, jako zahořklý muž, který vybudoval společně se svými bratry velký podnik, který mu byl dle jeho názoru bezdůvodně odebrán. Stejně jako Ferdinand zastával názor, že komunisté si cení spíše ovladatelnosti lidí, než jejich profesionality a schopností.^{137 138}

Ferdinand pokládá komunismus za dobrou myšlenku, ale celkově nedomyšlenou a pro větší stát nepoužitelnou. Zároveň, aby byla proveditelná, musí provést nepopulární kroky, které části obyvatel uškodí a ti pak nejsou loajální ke státu, který tuto loajalitu vyžaduje posléze i násilně.¹³⁹

¹³⁶KUBÍK, Jan, *Znárodněné Československo*, Praha, 2010 str. 305.

¹³⁷Špišek, *Moje paměti a úvahy*, str. 293 – 4.

¹³⁸KUBÍK, Jan, *Znárodněné Československo*, Praha, 2010 str. 309 – 311.

¹³⁹Špišek, *Moje paměti a úvahy*, str. 295.

ZÁVĚR

Má bakalářská práce byla zaměřena na středostavovskou rodinu Špiškových a zejména na její významné představitele, kteří žili na přelomu 19. a 20. století. Celá práce byla koncipována nejen jako skupina individuálních portrétů, ale současně měla podat historický obraz rodiny jakožto celku. Špiškové, o kterých jsem v této práci psal, se od svých vrstevníků lišili tím, že se dokázali vymanit z prostředí chudého Slovácka a vydat se na vlastní, často nelehkou, cestu za vzděláváním a kariérou.

Tři bratři, Leopold, Josef a Richard, dokázali společnými silami vybudovat rozsáhlý průmyslový podnik, který přežil dvě světové války. Přestože byli podnikateli a leckdy nesmlouvavými obchodníky, neopustili své dílo ani zaměstnance v době kdy byli sami ve finanční krizi. Dobu, ve které žili, hodnotili logicky především z pohledu dosažené prosperity jejich podniku. Společně zažili, jak úspěšná léta, tak i úpadek v dobách obou světových válek. Vaz jim, stejně jako mnohým dalším, zlomil až nástup komunismu. Bouřlivé události první poloviny 20. století se podepsaly na jejich fyzickém a psychickém stavu. Bohužel pro ně, střet s dějinami skončil špatně. Své celoživotní dílo museli opustit a chtě nechtě se smířit s dobou, ve které nebylo pro lidi jako oni místo.

Jako hlavní pozitivum své práce vidím, že se mi podařilo oživit zapomenutou osobnost historicky nejvýznamnějšího člena rodiny, Ferdinanda Špiška. Muže, který se aktivně podílel na vzniku Československé republiky, aktivně se zapojil do jejího společenského i politického života a svojí prací napomáhal v její integraci do tehdejší Evropy. Narozdíl od svých sourozenců, vnímal Ferdinand události kolem sebe více jako politik. Pečlivě sledoval jak dění v Československu tak i ve světě a utvářel si na něj vlastní, často svébytný, názor. Období budování

první republiky se pro Ferdinanda stalo nejdůležitější a současně i nejkrásnější částí jeho života.

Z pamětí Ferdinanda Špiška je zároveň evidentní, že jeho druhou životní láskou byla Francie, kterou obdivoval a která zásadně ovlivňovala i jeho názory. Ferdinand Francii dlouhodobě považoval za jediný stát, který může pomoci českému národu k osamostatnění a následně zajištění této svobody. Svůj názor na Francii, jako na nejdůležitějšího spojence Československa, hájil i na Pařížské mírové konferenci, kde se jeho vztah k této zemi ještě prohloubil. Členství ČSR v rámci Malé dohody považoval pouze jako méně významné. Akt Mnichovské dohody chápal především, jako selhání Velké Británie. Těžko se mu totiž přiznávalo, že Francie, do které vkládal svoji důvěru a naděje, se jako světová velmoc dostala na vedlejší kolej.

V průběhu Ferdinandova života můžeme také pozorovat vývoj jeho názorů na komunismus. Zpočátku vnitropolitické situaci v Rusku příliš nerozuměl, ale vítal, že tyto události obrátily pozornost tehdejší české domácí politické reprezentace směrem k Francii. Po válce se začal Sovětského svazu obávat. Komunistickou ideologii chápal, ale přičil se mu způsob a metody, jakými byla v tehdejším Sovětském svazu aplikována. Svůj postoj k Sovětskému svazu částečně revidoval v průběhu druhé světové války, kdy viděl míru, s jakou se zapojil do boje proti fašismu a osvobození republiky. Další poválečné události vrcholící v únoru roku 1948 ho rychle přivedly k vystřízlivění.

Cílem této práce bylo na životních osudech a v memoárech příslušníků rodiny Špiškovy přiblížit významné milníky českých a částečně i Evropských dějin druhé poloviny 19. a první poloviny 20. století. Text měl přinést nejenom tuto reflexi, ale měl současně i ukázat jakým způsobem se transformovala střední vrstva společnosti. Nechávám

na případném čtenáři, aby posoudil, zda se mi uvedených cílů podařilo dosáhnout.

SEZNAM POUŽITÝCH PRAMENŮ A LITERATURY

Prameny

Moravský zemský archiv, Brno, fond G 320 (Ladislav Hosák), *IV Hradištský kraj*, karton 6, Inventární číslo 469.

Masarykův ústav a Archiv Akademie věd, Praha, fond B 187 (Ferdinand Špíšek), *Moje paměti a úvahy*, 1850 - 1970, karton 1, inventární číslo 1.

ŠPÍŠEK, Josef, *Rozvětvení rodu Špíškova v Komni na sklonku 17. a v 18. a 19. století*, opis (1960), privátní sbírka.

ŠPÍŠEK, Ferdinand, *Rod Špíšků od druhé polovice 19. století až do doby přítomné*, 1944, privátní sbírka.

Literatura

GILBERT, Martin, *První světová válka*, Praha, 2005.

MAKRLÍK, Václav, *Češi a Evropa*, Praha, 2007.

KLÍMEK, Antonín, *Jak se dělal mír roku 1919*, Praha, 1989.

HOTMAR, Josef, *Zrození republiky*, Brno, 2005.

MACMILLANOVÁ, Margaret, *Mírotvorci*, Praha, 2004.

SLÁDEK, Zdeněk, *Malá dohoda 1919 – 1938*, Praha, 2000.

PIRJEVEC, Jože, *Jugoslávie 1918 – 1992*, Praha, 2000.

TREPTOW, Kurt, *Dějiny Rumunska*, Praha, 2000.

NEVILLE, Peter, *Hitler a appeasement*, Český Těšín, 2008.

KÁRNÍK, Zdeněk, *České země v éře první republiky*, Praha, 2003.

VEBER, Václav, *Osudové únorové dny*, Praha, 2008.

KUBÍK, Jan, *Znárodněné Československo*, Praha, 2010.

VYKOUPIIL, Libor, *Slovník Českých dějin*, Brno, 2000.

ABRAHÁMOVÁ, Jitka, a kol., *Všeobecná encyklopedie, 3. díl*, Praha, 1997.

KÁBRT, Jan, VALACH, Vladislav, *Stručný lékařský slovník*, Praha, 1988.

Elektronické zdroje

Obec Komňa, Úvod, [cit. 2012-4-6].

URL <<http://www.komna.cz/index.php?nid=5297&lid=cs&oid=254818>>

RESUMÉ

The topic of my bachelor thesis is "Špířkové". Microprobe to the life of Czech patriotic family during the second half of the 19th century until the end of the first half of the 20th century. This family can be characterized as middle class. A class of businessmen and entrepreneurs. In this Thesis I reflected European and Czech history from the perspective of middle-class man.

I described the beginnings of this family, and oldest ancestors. These ancestors were millers since 16th century till 19th century. Than i made an analytic probe to life of most interesting family members who lived from the first half of the 19th century until the end of the first half of the 20th century. I wanted to describe mutual interconnections between this family and general and regional history. For this thesis i have chosen years: 1914 (independence of Czechoslovak Republic), 1928 (the functioning of the Little Entente), 1938 (Munich Conference, the Second Republic) and 1948 (communist coup in Czechoslovakia).

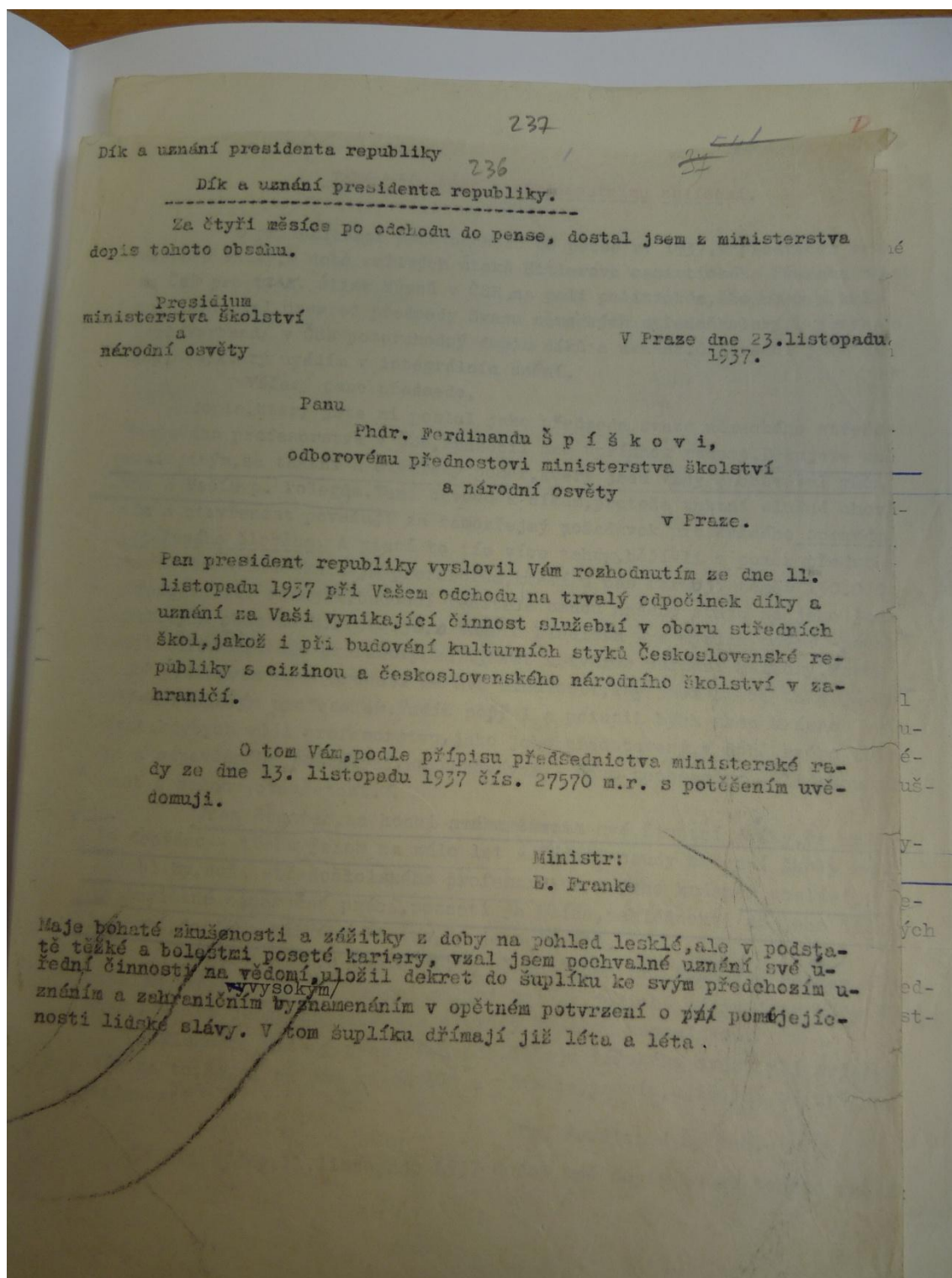
The aim of this study was to describe significant milestones of Czech and European history in the first half of the 20th century. My thesis didn't bring only this reflection, but also showed how the middle class society was transformed.

PŘÍLOHY

Příloha č. 1, Nejzachovalejší část Špíškova mlýna

(Zdroj: Privátní sbírka)

Příloha č. 2, Ferdinand Špišek - Moje paměti a úvahy

(Zdroj: Masarykův ústav a Archiv Akademie věd, Praha, fond B 187 (Ferdinand Špišek), *Moje paměti a úvahy*, 1850 - 1970, karton 1, inventární číslo 1, str. 237)

v Záhorovicích byl na počátku 17.století odkoupen vrchností ku svým potřebám. Teprve na sklonku 17.století vzpomíná se Špiškové na jednoho mlýnáře St.Hrozenkově. Podle bojkovské oddací knihy Rozvětvení rodu Špiškova v Komni na sklonku 17. a v 18. a 19.století Martin Špišek z Hrozenkova

ženil se Martin Špišek ze St.Hrozenkova s Barborem Tomášovou z Pitína a v r.1702 si bral sestavu Karel Dolina, řídící učitel v.r.vského farního archivu. nevzpomíná se více příslušníků této rodiny na St.Hrozenkově. Ve II.polovici 18.století žili Špiškové i ve Bzově, neboť kniha na nás vzpomíná v r.1771 narození Terenzie, dcerušky Antonína Bzové.

Špiškův rod v Komni

Registra důchodův a urbární knihy, zachráněné z bývalého archivu panství novosvětlovského a dnes pečlivě chované v Krajinském muzeu bojkovském, nemohou nám nikdy podati ucelený a jasný obraz rodinných vztahů a příbuzenských svazků jednotlivých rodin, žijících v dávné minulosti v poddanských vsích na panství novosvětlovském a na léně vasilském, neboť vyznačují obyčejně jen neuplný a často nedostatečný postup majitelů na gruntech s jejich povinnostmi robotními, peněžními platy a dávkami naturálními, pomíjejíce vůbec všech bezzemků, kteří nebyli povinni žádnými platy a dávkami.

Jediný a přesný obraz o všech osobách, žijících v poddanských vsích a o jejich rodinných vztazích zachycují i z těch nejstarších dob jediné a věrně úřední knihy farních archivů, pokud byly zachovány.

V městečku Bojkovicích dochovaly se ve farním archivu nejstarší jeho knihy ze sklonku 17.století. Křestní matriky počínají rokem 1687, první oddací kniha je z r.1677 a první zápisy v knize umrtní učiněny v r.1687. Sahají tedy zápisy v těchto knihách dosti hluboko. Starší archiválie, byly-li vůbec před touto dobou vedeny, zničeny byly za bouřlivých dob válečných, jimž byl kraj náš nejednou dějištěm.

Pro celé naše Bojkovsko má bojkovský farní archiv nemalý význam a důležitost, neboť zachycuje zprávy, často i značného významu historického z dosti širokého okruhu našeho městečka.

Po nešťastné pohromě bělohorské a po vypuzení všech nekatolíků z naší vlasti zastavena byla i činnost všech duchovních správců a kazatelů církví evangelických a českobratrských, jichž v našem kraji byla převážná většina. Fary jimi spravované při prováděné protireformaci nemohly býti pro velký nedostatek katolických kněží obsazeny. Mnohé z nich zůstaly po celá dvě století uprázdňeny a neobsazeny. Spravovány byly faráři z větších a významnějších far. Farářům bojkovským svěřena byla správa nejen fary bojkovské, ale i fary v Komni, v Pitíně, na St.Hrozenkově a v nejstarší době i fara v Nezdenicích a v Rudicích byly k ní připojeny. A mnohé zápisy v knihách farního archivu bojkovského zachycují nejednou ještě širší a vzdálenější okruh činnosti farářů bojkovských.

Knihy a rukopisné památky ze světlovského archivu pocházejí ze starší doby. Nejstarší "Registra důchodův" sepsána byla z doby majitele panství Zdenka Žampacha z Potnštejnu, pocházejí z roku 1598 a obsahují přesný seznam všech poddaných rodin v jednotlivých vsích na celém panství světlovském i v léně vasilském.

Podle nich vzpomíná se rodiny Špiškovy jen na mlýně v Komni a na mlýně v Záhorovicích. Na komenském dolním mlýně žil v roce 1598 Matěj Špišek a v Záhorovicích hospodařila na horním mlýně, dnešním mlýně Vališkově, vdova Kateřina Špišková. V Komni udrželi se Špiškové na tomto mlýně do dnešní doby, mlýn

Příloha č. 3, Josef Špišek – Rozvětvení rodu Špiškova v Komni na sklonku 17. a v 18. a 19. století

(Zdroj: ŠPIŠEK, Josef, *Rozvětvení rodu Špiškova v Komni na sklonku 17. a v 18. a 19. století*, opis (1960), privátní sbírka.)

Dr.Ferdinand Špišek:

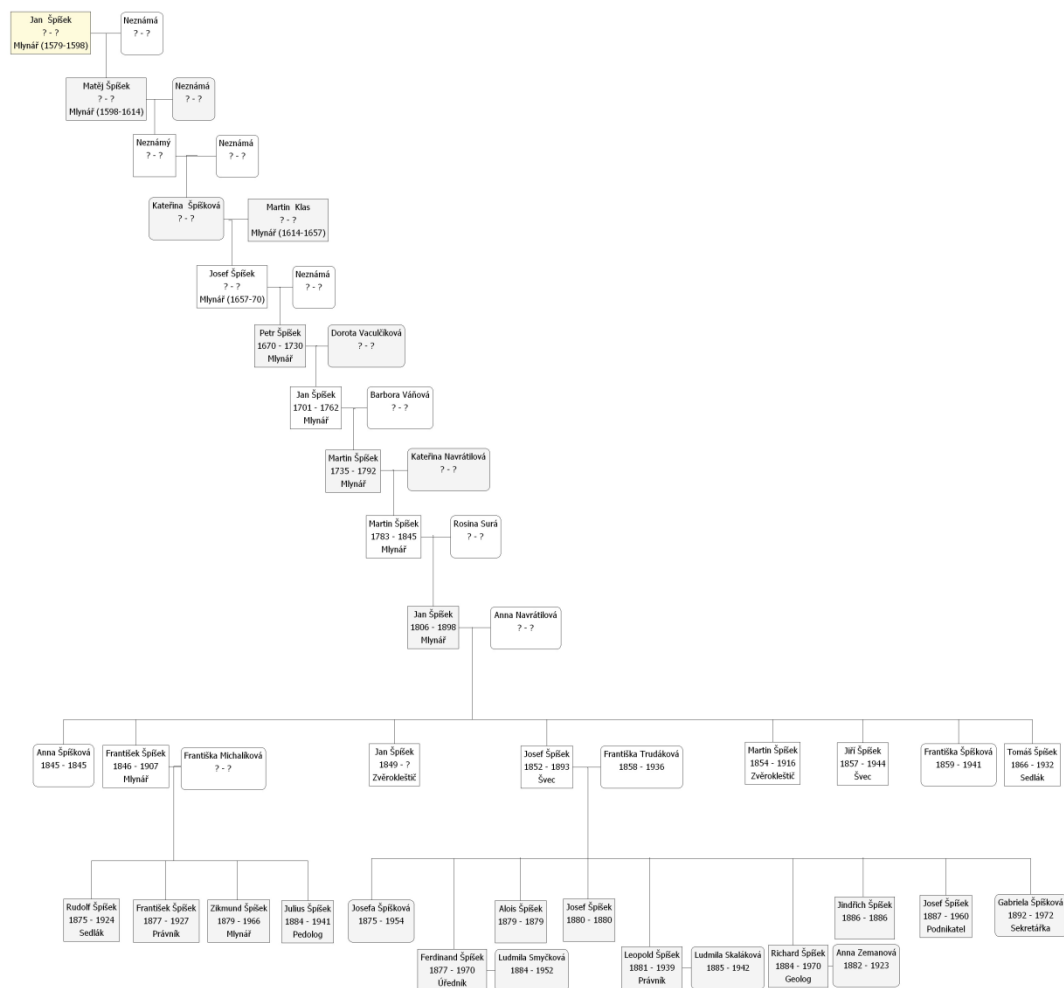
Podzim 1944

R o d Š p í š k ů
od druhé polovice 19.století
až do doby přítomné

1/10
2/10 veselá
3/10
4/10
5/10
6/10
7/10 Dr Ferd
8/10
9/10
10/10

Příloha č. 4, Ferdinand Špišek - Rod Špišků od druhé polovice 19. století až do doby přítomné

(Zdroj: ŠPÍŠEK, Ferdinand, Rod Špišků od druhé polovice 19. století až do doby přítomné, 1944, privátní sbírka.)

Příloha č. 5, Rodokmen rodu Špišků

(Zdroj: Privátní sbírka)